

וסבך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי האדמה. (ג) ואין צריך כוית ולא הסבה ולא יברך ברכה אחרונה בורא נפשות וכו'. (ד) ויבצע מצה האמצעית לשנים שאם יבצע הראשונה יהיה המוציא על השניה ואסור משום דאין מעבדין על המצות אבל עתה יהיה המוציא על הראשונה ואין מצוה בשבירת מצה לשנים. ומוציא ישים בין שתי השלישיות ומוציא ישים תחת המפה לאפיקומן זכר למשארוחם (ה) צורות בשמלותם על שכם. (ו) ויעקור הקערה שבה הג' מצות וגססן עליהן א' ב' ג' ומרור וירקות (ז) והרוסת והיא במקום שלהן קמן ויעקור אותה בסוף השלחן ולא יגביהנה אלא עוקרה לכן אין צריך להסיר ממנה שני תבשילין. והכל כדי שישאל הבן למה עוקרין הקערה ועדיין לא אכלנו שנאמר כי ישאלך בנך תו' וכן כשמחזיגין כוס שני אחר בני חורין או מחזיגין שנית קודם אכילה כדי שישאל הבן מה נשתנה. ויגביה המצה ויאמר ה' כלחמא ב' (כהא לחמא) עד בני חורין. ומחזיגין כוס שני. ואם אין אדם לשאול (ג) שואל לעצמו מה נשתנה הלילה וא"א אין אנו חייבים לטבל כי אין שייך חיוב בקמנים אלא יאמר שבכל הלילות אין אנו מטבילים. עד עברם היינו ואז מחזיגין הקערה לפניו שכבר שאל מה נשתנה. ובמצה זו יגביה

הנהגות

עכ"ל. אך רצינו אשר לא נגס בחרוסת וכן האורח חיים בסדרו ואינהו הוי בחנאי. וכן מהר"ל ומסר"ס ופסל אגודה נגס ליתן מעט חרוסת בעצול ראשון. אבל ראיתי נוהגין חכמי אשכנז בלא חרוסת (אגודה): (ג) משום דאיכא פלוגתא אי חייב לנכך בוצה נפשות רצות וכן איתא בהשוגת מהר"ל: (ד) כדי שיקרא לחם פני: (ה) ויזכור סיניו במפה ואם נחלפו אין מעכב וכן אם נשברה ראשונה או השלישית יקחנה לאחזקת ובה דמסתמין כדי שלא לסעוד על המצות (תשובת מהר"ל): (ו) עקירם זו אין צריך אלא אחר שאמר בני חורין. ומהר"ל נגס כשהגביה הקפרה בשפת הא כלחמא לזות שסירו שני התבשילין. וכן משמע מל' מהר"ל דמי שמגביה חייב להסיר התבשילין וכן נוהגין מנציתין הקפרה ואחר כך עוקרין (מהר"ל) ועיין מזה בה"מ סלכות תחז ומל"פ (ו) ובשעת שמגביה צריך שיסיר המצות קלח מגולה (מהר"ל). ומסר"ס לא נגביה אלא דחפה בשעת שאמר הא כלחמא כמו שפירש המיימוני. ומ"מ נראה לי דצריך להגביה בשעת שאמר הא כלחמא או הקפרה או הגלה כדי לפנות עליהם דברים כדאיתא בפרק פ"ט: (ז) חיקון חרוסת בחמילה יפשוט עד זכר לפיט ותבלין יסרב לחוכו כמו חזן לפיט ובשעת פסול ציין יקלשו ש"הא זכר לז"ס (סמ"ק). קנה וקנימון וחגג' לפי שאי אפשר לדון היטב שלא יסא בו חוסין וקשין וזהו זכר לפיט (מרדכי בשם רוקח) וצריך להקפידו בתפוחים זכר לתחת הספוח עוררתך ובאגוזים נגד גנת אגוז ואגוזים גסים דוקא בפסוק מדור מדור ובשקדים נגד שהם יחבדך שקד פל הקן וצרמונים נגד כפלה הרמון רקחך ובנפס נגד כנסת ישראל שנמשלה לנפס ובתלנים נגד התלנים חסיה גס החס' פק ע"פ שם הגאונים כתבו לתת בחרוסת תלנים. וכן המיימוני פרק ז' כתב שם בהג"ה דהרבה חקרו והאמת כן דאין חיסור בתלנים. וסוף הג"ה מכל מקום אין חובה לאכלם והחלל לא הספיד כלום עכ"ל. בני ספרד ופראנצ'ין. שם גדולים אומרים כי התלנים השמים אין צריך חיקון אבל הרקות מתקנים בסוק"ר (מהר"ם מרבורק). בירוש' דע"פ למה נקרא שמו חרוסת זכר ללנים היום מעשה חרסין (מרדכי): (ח) אבל שאל אז אומר מיד עבדים וכן כתב מהר"ל. וכה"ג איתא בערבי פסחים סמוך לתשנת רבן גמליאל אומר כולי א"ר נתחן לדרו עבדים ועיין שם: סנה שחל בשבט אין לקרות ההגדה ציחדי ולאו מפיל שיקרא אחר אללו מתוך ספר אחד ואם יש מי שאינו קורא ומעיין עליו שסיר דמי. כן דעת א"ח אבל סמ"ג ומרדכי ואגורס כתבו שאין מפיל ונא"ל מתיר ב' ספרים ויביטו זה על זה. ונ"ל שיש להקל וליקח אחריו ובפרס בנר שפוח: כשמוסר י' מכות אז יניס אלנבו לכוס ויזרוק חזן פל כל מכה ומכה (אני"ה).

ומלאתי

מנהג של פסח

יגביה המצה ובמרור זה יגביה המרור ובלפיכך (ס) יגביה הכוס עד הללויה ובצאת ישראל כרי לומר שירה גם על הוי דאם לא כן במה מהרר כוס שני אלא בהלל. לכן חולקין הלל מקצתו קודם אכילתו ומקצתו אחר אכילתו. כי הגדה רק ספור דברים בעלמא ולכן מסיק דאין לברך על הלל כיון שמשפטיקין בסעודה. וכן כל דבר שיש בו פלוגתא וספק בברכתו טוב שלא יברך כי הברכות אינו מעכבות (ח"ה) ואומר ונאכל שם מן הזבחים ואח"כ הפסחים כי החגיגה (ק) בא קודם הפסח (ק) ואומר שיר חדש בלשון זכר לפי שנאולה זו אין צער אחריה ומברך בפה"ג על כוס שני ושותה רביעית בהסיבת שמאל. וכל המסובין (קא) נוטלין יריהם ומברכין ענ"י. (קג) ויברך המוציא על מצה ראשונה ויבצענה ולא יאכל עד שיקה גם הפרוסה שבין השלימות ומברך עליה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצה. (קג) ויאכל סבל אחת כוית ויאכל בבת אחת בהסיבת שמאל. ואם לא יוכל לאכלם ביחד יאכל תחילה של המוציא ואחר כך של הפרוסה (כן מסיק ח"ה). וכוית הוא כחצי ביצה. ויקח (קד) לאמ"ך או קרי"ן מקלחין או עלין שלו. ואם אין לו לאמ"ך יקח ווערמ"ט או איזהו עשב מר ויברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מחר (קה) וטובלו בחרוסת וישקענו בו משום קפא (פירוש ארס) וינער מעליו החרוסת וגם לא ישהנו בתוכו כרי שלא יבטל מעם מרור. ומרור (קו) צריך כוית בלא הסיבה ויציאין בקלחין אפילו יבשין ובעלין דוקא לחין ולא יבשין (קי) ולא בשרשים כלל. (קח) והחרוסת יקלשנו ביין בשעת טבול זכר לשיט. ויקח מצה שלישיית (קג) וכורכה עם לאמ"ך או קרי"ן ויאכל כוית בהסיבה (ה) בלא טבול ובלא ברכה זכר למקדש

הגהות

ומלאחי שורקין בלחצב קצן שנקרא זרח : (ס) ואוחזו בידו עד שזוזה ולא נאס לעשות כסוי לגמרי שלא יראה הפת בזושתו ובתחילה גילהו דמקרי לחם עוני שעונין עליו דברים : (ק) כדי שיהא הפסח נאכל על השופ : (קא) בלילה חיים סימן קכ"ט כל אדם כשר ליתן פל הידים אפילו חס"ו כותי גדל. ובחדושי מהר"ל אסור ללשם דה ללוק מיס על יד פסלם וכן כותי וכן אשת איש וכן גדל פ"כ. כתב מהר"ם מרזבור"ק דאסור על ידי כותי ובמרדכי דלוק מקבלין מיס מקטן בן ה' פחות מכן ו' דענין כח נצרה. שמפתי מרבי שמעון ממי"ץ שנהג בעצמו לנגב ידיו בין שטיפס ראשונה לשניה. (מרדכי ריינש) משכר ודבש נוטלין ידים בשפת סלחק ולא מיי"ן. (גליון) ז' נריכין נטלים אחרים' אלו הן הסולק בין המתים ומבית המרחץ הנטל את פטרינו החולץ את מנפליה הטעם בגליון והחוקך את ראשו והסולק מבית הכסא (מרדכי הלכות נטילה) וא"י והר"א חולקין אם יכול לנטול ידיו משלג. ובתניא כתוב ואסיר לו לאדם לרחוץ ידיו בשבת בשלג או בנדר. ומלאחי בשם רב האי גאון ממר היוצר בשבת וכו"ס מותר לרחוץ ולשחות מכן (ע"כ) : (קב) ויתפסם במזות כולן משום לחם משנה (אגודה) : (קג) משום פל אכילת מהם יש ליקח כוית גם בנדרת המוציא אף על גב דנדרת כנהנין הוא : (קד) ומצוה בלמו"נא שהוא חסא משום דחם רחמנא עלן ופרכין מפקתא (פרק כל שעה). חסא יש לקטות דמיס יקריס (סמ"ג) : (קה) אין מברכין על החרוסת שהוא טפל למרור (אורח חיים) : (קו) כורך יחד בלא חויר בין העלין (מהרי"ל) : (קי) ז"ע פל הקרי"ן ושמעתו שקריו קלה עד למטה מונג ושולין קטנים יולאין לכן : (קה) ז"ע אם חל בשבת שיאך לקלם החרוסת דבפרק חולין במרדכי אומר לערב חרוסת בשבת. וכן מלאחי אח"כ בלרשות מהרי"ל דלריך למרבו במעמד יום מעט ולא מותר להוסיף משמשכה : (קס) אין לדבר שיחא חולין בין המוציא לכריכה כדי שתפלה ברכה ראשונה גם לכריכה זו אבל סול וכרוך שרי (ח"ה) : (ה) כי מס שרריך טבול היינו משום סכנתא דקפא אבל עכשיו שיש מהם פמו אין צריך ואף על פי שסלל הים טבול בחרוסת משום שסול לא היה אוכל מרור קודם לכן : אשכנח

מנהג של פסח

למקדש כהלל. ואוכלין סעודתן: (ג) נוהגין שלא לאכול צלי במדינתנו. וימחרו לאכול אפיקומן קודם חצות (ג) כל אחד בזית בהסיבה. ואם שכח לאכול אפיקומן עיין בסמ"ק. ולא יתנמנם בין אכילת אפיקומן. לא יאכלנו בשני מקומות. ונטל מים אחרונים ואין מברך על נטילת ידים משום שהם חובה (ד) כישום סכנת מלה סדומית. וי"א דוקא המברך נוטל מים אחרונים: (ה) ומוזגין כוס שלישי לברכת המזון (ו) ויחזור אחר ג' לזמן ושוב גם להזרו שאחד קורא ושנים עונים. ובכרך בורא פרי הגפן ושנתה רוב רביעית בהסיבת שמאל. וכוזגין כוס רביעי ואומר עליו שפוך והלל ואין חותמין ביהללוד רק אחר ישתבה חותמין בחי עולמים כי למה לתתם תרי זמני. ומברך בורא פרי הגפן. ושנתה רביעית בהסיבה ומברך אחריה (ז) ברכה מעין שלש ואומר לשנה הבאה בירושלים (חטל סדור פסח כו). ואין שותין אלא מים (ח) ויש אוסרין אפילו מים. ואם שכח ושחה או אכל בלא הסיבה כל מה דמפורש דצריך הסיבה ויחזור וישחה או יאכל בהסיבה. (ט) ולי נראה דאין צריך לחזור ולברך: בין הכוסות יכול לשתות רק בין שלישי לרביעי לא ישחה ועל שני יין יכול לברך הטוב והמטיב בליל פסח ולא נראה כמסופק על ארבעה כוסות. והכותב מסופק אם חל פסח בו' ימי המשתה שצריך לברך ו' ברכות דחתן על ב' כוסות כמו שכתוב באורח חיים אם כן בב' לילי יום טוב של פסח כיון דצריך שתי כוסות לברכת המזון ולשבע ברכות כיצד יעשה שלא יהא כמסופק על הכוסות. וגיל טוב לברך המזון על כוס שלישי שלו ויצא בכוס. ועל כוס שלישי דחתן יברך שבע ברכות. ובבורא פרי הגפן יחזור ויברך על כוס שלו ודחתן וישחה מכוס שלישי

הגהות

(ג) אשכנז מקום דלא נהיגי הוא (הורח חיים ואגור ע"ש): (ג) דנראה כשתי חבורות וכן יש לומר השם כשהולך אנה ואנה בבית שאל יאכל עד שיסב וכן הם יסנו כולם אחר שהתחילו לאכול: (ד) ולא דמי לנר של שבת דחובה ומברכין עליו דהתם לאו משום שפואה הוא: (ה) וכוס של ברכת המזון מדיחו מבפנים. פירוש כיון שאין הכוס יפס שיש בו טורי כוסות (מדברי דברכות) ומשפירו מנחת חיים ויושב בלי הסיבה ואוחזו בימין ולא תהא השמאל מסייעת: (ו) עלי נפש כשאוכלין מהדיון אחר שלשה בשני לילות: בין שלישי לרביעי לא ישחה שאל ישתכר ולא מני לומר הלל אכן בין ראשון לשני יכול לשתות דיון אפילו קודם סעודה אין משכר וכל שכן שנתוך הסעודה (רש"א). והתניא כהן הספס לפי שדעתו לאכול אין יכול לשתות כל כך שמשכר: (ז) פיקר טופס הדרכה מנין שלש בשם הרוקח זה נוסחה. ברך אחס יי' אלהינו מלך העולם של הגפן ועל פרי הגפן ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שגית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבעו מטובה רחם יי' אלהינו על ישראל פתח ועל ירושלים פתח ועל ציון משכן כבודך ועל מוצרך ועל היכלך. ובנה ירושלים פתח קדשך במהרה צימנו והעלינו בחוכם ושמחנו בבניה כי אחס טוב ומטיב לכל ברך אחס יי' על הארץ ועל הסיכות. ובח"ה צדי' על הגפן ועל פרי הגפן. על שנת המינים אומר הפך במקום הגפן. ועל ה' מני דגן אומר על המינים ועל הכלכלה ועל המוצא השדה ועל ארץ חמדה וכו' ותוסף על הארץ ועל המינים כן פיקר, (הגה"ה) ביום טוב דראש השנה אומר וזכרנו לפניה ביום הזכרון הזה. בשלש רגלים אומר ושמחנו ביום חג פלוני. בשבת אומר ונחמנו ביום השבת הזה. כר"ה אומר וזכרנו ביום ראש חודש הזה ובנה ירושלים וכו' (פ"ב): הרצב כוסות הללו אין בהם מכוס זוגות דכתיב ליל שמורים כו' ועוד כוס של ברכת מנצח לפניה ואין מנצח לרעה ועוד כל כוס וכוס מלש בפני פלמו הוא ואין חשונים זוגות (תניא): (ח) וזהו גדולי אייב"א שמחמירין. ופוק חיי מאי פתא דבר ורוב פולס נהגו סתם צמים. (תוספות פרק ט"פ) ובחדושי מהרי"א מפרש צפ"ל קרא"ק. ט' בהגה"ה מייחזית פרק ח' דהלכות חמץ ומצה: (ט) וכוס אחרון כהן נאורח חיים דלס עתה בלא הסיבה צריך לשתות פסח אחרת בהסיבה ומנצח לפניו צפ"ג לפי שכתוב

מנהג של פסח

שליש יוצא. ואין קורין קריאת שמע על מטתו כי אם פרשה ראשונה שמע ישראל כי ליל שמורים הוא מן המזיקין לכן אין לגעול דלת הבית (ז"ל) : למחר אומר פסוקי דסדרה כמו בשבת וכן בכל יום טוב וש"ץ מתחיל האל בתעצומות בשלש רגלים. יוצר אור ישע מאושרים. אופן ראשו. וזלת אהבוך נפש. גאולה ברת דודי. ומתפללין כמו בערבית כפירש' לעיל רק ברכת כהנים במקום שלום רב ומברך לגמור את הלל. ואומר הלל שלם קדיש שלם. וכן ביום שני. אין כמוך על הכל כמו בשבת ומפקינן שתי תורות. שמע ישראל כמו בשבת וכן בכל י"ט וקורין בפרשת בא משכו וקחו עד צבאותיכם. חמשה גברי. כהן עד עולם. לוי בן עשו. שלישי מצרים. רביעי לדורות. חמישי על צבאותיכם. ואם שבת קורין שבעה גברי שמוסף שני גברי כדברכם. יעשו אותו ולקוחין הספר תורה שנייה ומנחין אצלה ואומר חצי קדיש על שתיהן וקורין למפסיד בפרשת פנחס ובחדש הראשון עד לא תעשו ומפסיד ויאמר יהושע אשרי יהללו. ואם שבת אומר יוצר רשבת לאל אשר שבת. ומזכירין שבת בכל התפלות ובברכת הפטרה. ואומר יקום פורקן : מוסף מתפללין בלחש ומפני חמאינו ואת מוסף וכו' ובחדש הראשון כו' ואם שבת מזכירין של שבת את מוספי כו' כפירשתי לעיל בראש חודש ושבת : בשבת ישמחו אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו מלך רחמן ורחום מרש השבת ישראל והזמנים : ושליח צבור אומר עד מלך עוזר ומושיע (י) ברעתו אביעה חזות כו'. אתה גבור עד להושיע. תהומות. וכל הטל עד משיב הרוח ומוריד הטל. לברכה ולא לקללה. לשובע ולא לרוק. לחיים ולא למות. מכלכל חיים בחסד. והקהל אומר במוסף משיב הרוח ומוריד הגשם. רק במנהג כפסיקין ואין אומרים עד מוסף דשמיני עצרת. בן מסיק במנהגים. ולא נהיגו כא"ח שכתב להפסיק הקהל גם במוסף. נעריצך. ומוסף אדיר אדירנו. וכן בכל יום טוב. אתה בחרתנו. ומפני חמאינו כפירש' לעיל. וקודם רצה (יא) עולין לדוכן. הש"ץ אומר בברכה וזעזע לבןך. ואומר בלחש ברכנו בברכה עד כהנים בזמן שהקהל עונין אמן. וקורא

הנהגות

הסכים לפתח משתות עוד (כוף סימן ת"ף) ובמדרשי מוספק בכולו. וכחז' ראב"ה שזין זרדי הסכים עכשו דלא שייך חרות ולא נהיגן כוונתה דחיד הוא. האידנא כל נשי דידן חשבות הן ונריכות הסכים (מדרשי) תלמוד של תורה א"ל הסכים אפילו רבו שאינו מזהבם חלא אם כן יקח לו רשות וכן לפני רב מופלג אפילו אינו רבו. וזרדי עיין אי שלמן אחר חשוב בפניו (ת"ס) : ראיתי כתוב בהנהגה הדחופה והבינה אסור לפסל עד מולאי יום טוב שני וז"ל. ומה דנוסנין הכפלי בתים לנכר ברכת המזון בעמין בשני לילי פסח כדי שיערך הוא על כל הארבעה כמות חל אף קפידא אס יבדך אחר (אגודה). ובשם מהר"ם מפני שגדלה גדול הבית ממה שעשה הסדר פכ"ל. ואין ל"ל פסח זה. אך ל"ל משום דנרמין פרק חלו נאמרים אחר ריב"ל אף נותנין כוס של ברכה לנכר חלא לטוב פין שנאמר טוב עין הוא יצרך ופכשו נראה פסל הבית טוב פין כמה שמחלק לכל בני הבית וטוב עמך דרך חירות וכן אחר בתחילת ברכה כל דכפן ייתי ויכול שזה נראה טוב פין. גם נראה דלומר כל דכפן כו' כדי להראות בפנינו חירות כי זה חירות ושמהם וא"כ לו נאח לנכר ולהודות כי גלות מלרים היה על ידי רס פין ר"ס פין צנ"י ארבע מלות כמבואר בבחי' שרשם לך לך : (י) מה שנהגו להסתכל כל ביום טוב ראשון של פסח כי אז אולרות סגלים נפתחים וכן מוכח בפירוש דרבי אליעזר ב"ר אבהו דלאחר התם הניע ליל יום טוב ראשון של פסח קרא יצחק לבנו עשו הגדול ואומר לו בני סגילה הם אולרות סגלים נפתחים כו' פסח לי משמשים כדי שאלכך כו' : (יא) נחמד י"ב חדש דאז ואם נוהגים שאינו מולס לדוכן. כן איתא במדרשי רי"ט פרק שלישי דמילה. ואם כן זרדי שילא לחץ קודם שיסתיל ש"ן בעבודת : כהן שעדיין לא התפלל יכול ליטא כשיו (קלו"מ"ר).

(יג) וקורא כהנים . ואם אין שם אלא כהן אחד א"צ לקרותו שנאמר אמור להם . ואם הש"ץ כהן אינו עולה . (יג) אא"כ שהוא מוכנסת שיהזור לתפלתו בלא טירוף . כשהכהן מנגן הך' דייטמך וך' דייטנך ושלום אויבר הקהל רבון העולמים וכו' כרי שיאמרו הקהל אמן עליו . וא"א הפסוקים משום היסח הדעת . קדיש שלם אין כאלהינו . עלינו קדיש יתום : למנחה אשרי ובא לציון חצי קדיש . ומתפללין כמו בשחרית אלא שמדלגין משיב הרוח ומוריד הגשם ושלום רב במקום ברכנו . ואם שכח ואמר משיב הרוח בימות החמה אין מחזירין אותו . אמר מוריד הגשם חוזר לאתה גבור ומדלג משיב הרוח כו' . ואם סיים הברכה חוזר לראש התפלה . קדיש שלם . וא"א לא פרקים ולא שום דבר ולא קדיש יתום . וכן בכל י"ט אפילו בשבת : ושוהין (יד) בין מנחה למערב עד הלילה (טו) כרי שלא יעשו מלאכה מי"ט זה ל"ט זה מבע"י עד הלילה . דשמא השני חול ואסור להכין מי"ט לחול . ואפילו להביא יין וכה"ג ראיתי אוסרין עד הלילה אחר ברכו וכן בכל י"ט ראשון גם ברי"ה : ערבית ליל שמורים אור ישראל . אור יום הנף . ומתפללין כמו בליל ראשון רק שמדלגין משיב הרוח . (ואם חל י"ט במוצאי שבת אומרים . אתה בחרתנו עד עלינו קראת . ותודיענו כו' ותתן לנו כו' אפילו בראש השנה ועיין לקמן במקומו) : ומברכין (טז) מעומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר . היום יום אחר (יז) בעומר (יח) יהי רצון .

וכן

הגהות

(תיא) כהן שלא נמל ידיו לא יפלה . יש גלושים המצריכין לנכך על נפילה ידים ולא רחמי נוכחין כן (אגודה) וכן מסק מהר"ם מרזנורק ולא כלארס חייט) . במדרש רות כהן העולה לדוכן ממי נוסל ידיו הוי אומר מלוי (רקנ"טי דף קמ"ט פירש נשל ע"ט) : (יג) אם החזן כהן צריך שיקרא אחר לכהנים והחזן ישתוק עד שיש שלום (ס"א) . עיין בלארס חייט סימן קנ"ח) . בין מלה למלה או בשעה שקהל אומר חזן חזן קפידא אם נוגע בין אנדול משום מייפות (מרח"ק) . אסור לראות על ידי הכהנים בשעת דוכנם אלא ח"כ מוכנסת הוא שלא יראה לו היסח הדעת . והא דליחא צנמרא משום שפינו כמות היינו צומן שהיה בית המקדש קיים והיו אומרים שם התפורר (מדרכי פ' ג' דמגילה) . וכשנוטלין מנפליהם אחר הדוכן יכולו ידיהם פרוס יתפללו וכן הורגלי לעשות או ילך יחף עד לאחר כל התפלה . נראה לי לאסור לילך לדוכן צבתי שוקים (כל זה בלאגודה דמגילה) ומההיא דחגיגה לאו אורח ארעא לגלויי כדעיס קמיא דביה משמע שאין הולכין יחפים צב"ה וצב"ה ד' . והוא צב"ה פ"ג וכן בלארס חייט סי' נ"א אומר בשם מיימוני היכא דלין דרך אגסי מקום לפמוד יחף לפני גדולים : (יג) וכן נוסחין וצריך שהמקרא יכיון בלבו אל התפלה משעה שהתחיל הש"ץ שמונה עשרה וסע"ץ יעקור מעט בעבודה כו' (ח"א ותשנ"ז) . אם כיון מתחילה ועד סוף אז עדיף מפי שהמקרא ג"כ יסיים שם שלום . ובהא נראה דמודר רש"י למחר"ס (מתשובת מהרי"ל) : (יד) ואין מנהג לאכול אחר ספודת שחרית בשום י"ט אך לשחות רשאי : (טו) ומה שכתבו הפוסק להדליק מי"ט לחזירו וחזים מדקדקים אם הוא לילה כו' יש לומר דלע"פ שאין לילה מכל מקום סמוך לחשיכה הוא ואף בלוחו יום צריך ללואה הדלקה (תוספות הג"ה סדק שני דצינא בלש"ר) . אלו ימים שלא יחולו בשבת ופולס . יום שני דספס ודרשא השנה ודסוכות ודרשא חדש ככליו סבת סמוך אלו ושמחת תורה ויום ראשון דשבוועות ופורים ואלף חזק חזק ומרחשון אדר ולדוד : (טז) דלחזי מהכל חרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה . ענת יי' לעולם חסדו פתח מפריקן עומר ציית חסילין . בפרשת שופטים כתב רבינו נחמ"י ארבע דברים הם שמאזן מעומד וסימן פתח"ל שומר ציית מילא לולב : (יז) יש לומר שבוט אחד כי שבוט לשון זכר וכן פרש"י צדי"ח גבי מלא שבוט זאת (פרשת ויאל) : (יח) לכן אומר יהי רצון אחר הספירה משום שכתבו בספירה מדבקת הואיל ואין בית המקדש קיים על כן אנו אומרים יהי רצון שיבנה בית המקדש וזו ישיב

מנהג של פסח

וכן סופרים עד שבעה שבועות. כשסופרין שבעה ימים אומר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד. ושמונה ימים אומר שהם שבוע אחד ויום אחד וכן לעולם. כי צריך למנות ימים ושבעות. ואין סברין זמן על הספירה (יט) לפי שהוא צורך י"ט סמינין זמן דרגל. ואם שכח לספור בלילה יספור ביום בלא ברכה. ואם שכח לספור יום ולילה שלם כתב בה"ג שלא יספור (כ) דלא הווי תמימות. אבל האשרי כתב שיספור אחר כן בשאר הלילות וגם יברך (וכן מסיק באורח חיים). (כא) ספירה מדרבנן כיון שאין קצירת עומר. לכן אין צריך להמתין עד שתהא ודאי לילה. עלינו קדיש יתום וקידוש וסדר כליל ראשון. וקורין קריאת שמע, וברכת המפיל. ביום שני יוצר אפיק רנן. אופן גן נעול. הקהל (מתחילין) ושלוח צבור מתחיל דודי ט'. וזולת אורך. גאולה ברח דודי. קדושה אסירים. אל נא לעולם כו'. ומציאין שתי ספרי תורות וקורין באחת בפרשת אמור שור או כשב או עז וידבר משה את מועדי יי' חמשה גברי. כהן אני יי'. לוי לא העשו. שלישי אלהיכם. רביעי שבתכם. חמישי ישראל: למספיר קורין כדאתמול ומספיר וישלח המלך: אשרי יהללו: מוסף בלחש כדאתמול רק שמדלגין משיב הרוח וכו'. אין כאלהינו: עלינו קדיש יתום. במוצאי י"ט מתפללין אחת חוננתנו כמו במוצאי שבת. ועלה ויבא ברכה. ואם שכח מחזירין אותו ובכין בכל יום שיש בו מוסף, ומבדילין על הכוס בבית הכנסת ובביתו. בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול. ולא יברך על הבשמים שמא יקטמנו ב"ט לצורך הברלה. (כג) ולא על הנר שלא נברא (כג) אלא במוצאי שבת. ביום שלישי והוא חול המועד (כד) אין אומרים מוסר לתודה כדפירשתי לעיל. וכן בכל ימי המועד (כה) ומניחין תפילין ומברך עליהם (כן מסיק אורח חיים). ואין גומרין בו הלל לפי שביום שביעי ובשמיני שהוא י"ט אין גומרין בהם. לפי שאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. ואם גומרין בחול המועד או יהא חול המועד חמור מ"ט עצמו. קדיש שלם וכו' בכל יום שיש מוסף אומרים קדיש שלם קודם הוצאת ס"ת. ומציאין שני ספרי תורה וקורין בראשונה בפרשת בא קדש לי כל בכור עד סוף הסדרא שלשה גברי

הגהות

יסיה מן התורה ונקיים מצותיו: (יט) ובשכונת הכ"ס מ"ן פ' כמה פעמים ולא פירש פסח הכתוב בתנאים ואחר מהספמים איך יברך שמא ישכח יום ה' ונמצא ברכה לבטלה: (כ) וכ"כ מהר"ם אבל אם מסופק אם צריך לילה שלפניו אז יש לסמוך לדברי ר"י דהיינו כמו שפסק האשרי' דלשילוי פסח יום שלם מיקרי תמימות: (כא) בערב שבת מברכין ספירה לאחר קדוש ובמוצאי שבת קודם הברלה אבל אם חל יום אחרון של פסח ביום ה' שאלו מקדשין ומבדילין בפסח אחת יש לספור קודם קידוש (תרומת הדשן). ופסח אחת הקדימו לז"ה ואחר חפלת ערבית ברכו על הספירה ולא צריך רבינו יהודה עמיה. וכן בלגיו ס' חלק שפ"א כתב והביא מחשבות מהר"ו מולין דלשה יכולם ללבוש לבנים אחר חפלת ערבית כשעדיין הוא יום וראיה מספירה בשבת דלע"ג דחוספת שבת דלוריתחא מ"מ לא חשבינן לילה אחר חפלת ערבית כו' עיי' שם. אבל בתרומת הדשן החמיר להפסיק בטהרה דוקא קודם חפלת ערבית. הראב"ן היה סופר בפ"ס כשחזקתיו לז"ה מנעוד יום אבל לא בשאר ימים (מהר"ם): (כג) ואם חלמה למה לא יברך על האש בכל שפה שהנהגה ממנו. וי"ל דדוקא בדבר שהנוף נהנה ממנו. אבל לאור השמש מברכין בכל יום כי הוא מתחדש בכל יום (מרדכי בנרכות): (כג) אלא במוצאי שבת אז אומר אלפים יחמנו ומברך על הבשמים ושל הנר אבל יום טוב במוצאי שבת אין מברכין על הבשמים: (כד) ל"ל דדוקא חול המועד דפסח אין אומר בו מזמור לתודה משום חלת חמץ שבה אבל בחול המועד דשוכות אומר אותו וכן כתב לקמן: (כה) מנאחי סמך להניח תפילין בחול המועד כי שם יי נקרא עליך ראשי תיבות ש"ן כרומז על ש"ן שבתפילין ואותו ש"ן הוא מנין ימות השנה שמינין

גברי. כהן האכזב. לוי ימימה. ישראל יסיים. ובספר תורה שנייה קורין בפנחס והקרבנם עד לא תעשו: חצי קדיש יהללו אשרי ובא לציון חצי קדיש. כוסף אתה בחרתנו ומפני חטאינו את מוסף יום חג המצות הזה וכי'. והקרבנם. אלהינו ואלהי אבותינו מלך רחמן עד אשר נתן לך: והשיאנו. וכן בכל ימי חול המועד במסוף אומר כן: ביום שני רחול המועד קורין בספר תורה ראשונה בפרשת משפטים אם כסף שלשה גברי. כהן כי חנון. לוי תעזוב עמו. ישראל בחלב אמו. ובספר תורה שנייה קורין והקרבנם כדאחמול. וכן כל חול המועד בשנייה והקרבנם. ביום שלישי רחול המועד קורין בפרשת כי תשא פסל לך: כהן הנחלתנו. לוי אלהי מסכה לא תעשה לך. ישראל בחלב אמו. ובספר תורה שנייה והקרבנם. ביום רביעי רחול המועד קורין בפרשת בהעלותך במדבר סיני: כהן בני ישראל. וי"א לעשות הפסח. לוי יצוה י"א לכם. ישראל ולאזרח הארץ: ובספר תורה שנייה והקרבנם: אם חל שבת בחול המועד אין אומרים במה מדליקין ואומר יעלה ויבא ברצה בכל התפלות לבר במוסף ואין מוכיזין בה של שבת כדפיר' לעיל בראש חודש. יוצר אהבוד. אופן דודי. זולת אלה וכלה. גאולה ברח דודי. הלל. וקריש שלם כו' (כו) שיר השירים קריש יתום אין כסוד. וקורין בפרשת כי תשא מן ראה אתה אומר שבעה גברי עד בחלב אמו: כהן על הארמה. לוי אשר ארחם. ישראל לא יראו. רביעי ונחלתנו. חמישי לא תעשה לך. ששי אלהי ישראל. שביעי בחלב אמו. (ואז בסל סדר הפרשיות משך תור"א קד"ש בבספ"א פסל' במדבר"א של"ח בוכר"א כי פסל לך אין קורין עתה כי היה בכלל ראה אתה אומר). ובספר תורה שנייה קורין והקרבנם. ומפמירין היתה יד י"א בעצמות היבשות לפי שתחיית המתים תהיה לעתיד בניסן (לונס מייס) וכברכת הפטרה חותמים רק בשבת ולא בהומנים כי אם אין שבת אין הפטרה בחול המועד (כז) (ותימא רבחול המועד דסוכות חותמין גם בהומנים). במוסף אומר באהבה וברצון בשמחה ובששון שבת ומועדי קדשך וחונם מקדש השבת ישראל והומנים: (כח) ביום שביעי של פסח הוא יום טוב ומתפללין כמו ביום טוב ראשון. זמן חירותנו ומקדשין בבית הכנסת ובביתו ואין מברכין שהחיינו ביום שביעי ושמיני לפי שאינן רגל בפני עצמן. מעריב ויושע. י"א אום למישיעות. ליל ב' ויושע אום. ויש אומרים אוכיר צדקתך. שרתית אין גומרין הלל בב' הימים כדפיר' לעיל וכן אין אומרים אל נא לעולם מזה הטעם. יוצר ויושע שושני פרח. אופן ידועי שם: ובברנא (כט) ויושע אל אמונה. זולת אי פתרום. גאולה יום ליבשה. קדושתא (ל) אימת גוראותיך. סלוק אומין. וקורין ויהי בשלח עד רופאך במשה גברי. כהן לפני העם. לוי ביד רמה. ישראל תהרישון. רביעי גלחם להם במצרים. חמישי רופאך. ואם שבת מוסיפין שני גברי. א' מזה אתכם. ב' לפני העם. ג' ויעשו כן. לספמיר קורין והקרבנם וביום השביעי וגו' ומפמיר דרבר

הנהגות

שמרתי כהן תפילין שסרי כשחסיר נ"ב שזכות וי"ג ימים סונים נשאר ש"ן כי שס"ה ימים הם ימי השנה: (כז) ומברכין על מקרא מגילה. שיון לקמן בני קהלת: (כח) קצת ליל ספמא דשלי חול המועד דסוכות דכל יומא הוי יום קוב נאנסים נפשים, ומספס זה נמי הוא דגומרין צו כלל ככל יום משום שכלל יום ספרים משתנים ודברים אלו לא שייכי בני חול המועד דפסח: (כח) וכמנהג אומר ואתי תפילתי וקורין ב' אחס אחד יעלה ויבא ואין אומרים דקקך ולא משכיל ואומר אלהים יחנונו. פרכים אחס מוננחנו ואין אומרים ויחי נועם ואומרים וימן לך: (כט) כן נהוג: (ל) כן הוא צמנהג ווי"נא. אבל נ"ל לומר אומותיך ושנמי ים ביום ראשון יסוד ג"כ רני שמעון הגדול כמו שנמי ים. מיסו גם ביום ראשון דשנפוח אומרים אלו

אמני

מנהג של פסח

וידבר רוד. שירה נגד שירת וחותם פקדש ישראל והזמנים. מוסף אתה בחרתנו
 תספני חמאינו וכו' והקרבנות ויש אומרים ג"כ ובוים השביעי. ואורח חיים כתב דלא
 נהנינו כן. ואם חל בשבת אומר בלילה ויכלו מנן אבות ואין חותמין בהזמנים
 (ל) וכן בכל יום שוב שאם אין שבת אין אומר מנן אבות. ויצר ואולח
 השיר לשבת רחול המועד. רודי. אלה. ברת דודי קודם גאול ישראל.
 (ג) ויום ליבשה קדם שירה חדשה וקדושה השיך ליום שביעי ואז אומר ביום
 שמיני יצר וישע ולא אתה הארת אבל אומר אופן מחוללת ביום שמיני. ומזכירין
 שבת בכל התפלות ובקדוש ובברכת המזון ובהפמרה כדפרשתי לעיל ביום ראשון
 וכן בכל יום טוב בשבת. שיר השירים וכו' יקום פורקן: ביום שמיני יצר אתה
 הארת. אופן מחוללת. וזלת אי פתרום. קדושתא (ג) אותותיך וקורין בפרשת
 ראה כל הבכור עד סוף הסדרא חמשה גברי. כהן כמים. לוי חייך. ישראל מלאכת.
 רביעי החקים אלה. חמישי ימים. ואם הוא שבת יצר ואופן וזלת וגאולה השייכים
 לשבת רחול המועד כדפרשתי לעיל ביום שביעי. וקרבין השייכים ליום שמיני. שיר
 השירים. וקורין שבעה גברי מן עשר תעשר ומסיפים שתי פרשיות. ראשון אשר
 תעשה. שני ככל אשר תעשה. למפסיר קורין כדאחמול ומפסיר עוד היום בנוב
 לעמוד. (ד) ומזכיר נשמות. ואומר אב הרחמים: במנחה ואני תפילתי וא"א צריך.
 (ה) ערביה אלהים יחננו כדפרשתי לעיל: בין פסח לעצרת אין נושאים נשים ואין
 מסתפרים ואין עושין מלאכה אחר שקיעת החמה לפי שתלמידי רבי עקיבא
 מתו באותו זמן. ויש מסתפרין (ו) מ"ג בעומר ואילך שאז פסקו מלמות (א"ח).
 ועתה נוהגין גם לישא אחר ל"ג בעומר: (ז) ואומרים אב הרחמים בכל שבתות
 שבין פסח לעצרת. וגם בשמברכין החדש: שבת שאחר פסח יצר וישע א"י
 ישראל. אופן ארנוני עוז. ובפיהם ובברו"נא אראלים וחשמלים. אהבה אלהי ימי
 שנותי כלו. וזלת אין כמוך. גאולה שביה עניה. ומברכין החדש ואומר אב
 הרחמים אחר ברכת החדש. ובמנחה מתחילין לומר פרקים. ובברו"נא אומרים ג"כ
 משביל לאסף:
 אייר

הגהות

אמנוני סידר רבינו שמעון והס"ה אומרים קרובין ארץ משה סידר הקל"ר ולא אורח חיים סידר
 גם רבינו שמעון. ושמא מפני כבוד הקליר שהוא חנא וכן א"חא בתוספות פרק אין דורשין.
 ודברי פשוט מתי שאל יום שמיני בשבת שאז אומרים שמיני יה בשבת שנים האונים והזולת יסד
 רבינו שמעון הגדול ז"ל: (א) מנן אבות אומרים אפי' ביו"ט שחל בערב שבת ואומרים אותו
 אחר חפלת ערבית דשבת ואע"ג דפיקר נחקה משום עט ששכחות והשתא ליכא מכל מקום
 לא סוג: (ב) ואם יש מילה בכל יום בשבת אומרים יום ליבשה אבל מילה ביום טוב בחול
 אין אומרים אותו רק בשני ימים טובים אחרונים דפסח שאומרים אותו לפי שהיו צדק קריעת
 ים סוף: (ג) לפי מהכא ווי"א. אבל לדעת מהר"ק אימת נוראותיך אם לא שחל יום שמיני
 בשבת כדכתיב לעיל עד כאן (הנה"ם זו לא כתב מהר"ם): (ד) ולא אין אומרים יה אלי וכו'.
 בשמזכירין נשמות יתן צעד כל הכוכבים פרוסה. ופרוסה אחד מכ"ד צווי"ר (מהר"ם): לעולם
 בכל יום שקורין כל הכוכבים מזכירין נשמות ופוסקין נדקס שכתוב בו איש כמתה ידו וגו'.
 ופוסק לו מי שצריך בס"ת כי הדיק הוא מימינו שנאמר נדק מלאה ימיך וגם החזרה
 מימינו שנא' מימינו אש דת לנו: (ה) במוצאי פסח לא חש מהר"ם אם לא אכל חמץ אלא
 אכל מצה זו: (ו) וכשחל ראש חודש אייר בשבת אז נושאים צו' (מהכא דורא): (ז) ל"ג בעומר
 שחל ביום ח' מסתפרין ביום ו' שלפניו הואיל ואינו אלא משום מנוס. וכן כוונת הד"ר חזקיה
 מחיטולולא בלחם זה הסתקפי גם אני (לחן מהר"י ווי"ל) ומהר"ל אומר פ"ה: ובראש חודש
 אייר שחל בשבת א"א אב הכהנים סד פסחא ובברו"נא. אבל לא אין מזכירין. וכן בשבת שלפני
 טשפות אין מזכירין בברו"נא:
 מהר"ל

איידך בשבת שאחר ראש חדש מברכין התענית (לח) שני וחמישי ושני אחר אשר קודם יהללו. ומי שעונה אמן אין צריך לקבל יותר. ואומר בה"ב מליחות. בברונא ביום ב'. ישראל עמך. אלהים בישראל. פזמון מלאכי רחמים. ליום ה' תענית צבור. אנשי אמנה. פזמון ישראל נישע. וליום שני אפפוני מים. אזון תחן. פזמון ה' אל רחום וחנן. וי"א סדר אחר. ובכל תענית צבור אומר הש"ץ ענינו בין גואל לרופא. (לס) והצבור דוקא במנחה קודם כי אתה בברכת שומע תפלה ולא בשחרית משום שמא יאחזנו בולמוס וגמצא שקרן בתפלתו. ויש"ץ אומר גם בשחרית שאי אפשר שלא יתענה אחד בקהל. ואם שכח אין מחזירין אותו. ואם לא עקר רגליו יאמר ענינו בלא חתימה באלהי נצור: (מ) וכן המתענה בשבת מחמת חלום. ועכשיו אין להתענות בשבת מחמת חלום שאין אנו בקי"אין בפתרון הלומות (לורח חיים): (מא) וקורין ויחל שחרית ומנחה. ובשחרית אומר חצי קריש קודם הוצאת ס"ת וכן על ספר תורה אחר קריאה. יהללו אשרי. אבל במנחה אין אומרים קריש על ספר תורה אלא קודם הוצאת ס"ת ואחר הכנסה אומר גם כן חצי קריש. (מב) ומפטרין דרשו ומברכין עד סגן דוד. וצבור אומר ענינו בשומע תפלה אחר אל תשיבנו קודם כי אתה ומסיים כי אתה שומע וכו' ענין אתה ה' שומע תפלה. ברכת כהנים. ונ"ל יחיד המתענה אומר שלום רב משום לא פלוג: שכת ואכל כוית לא איבר תעניתו אלא מתענה ומשלים אפילו תענית צבור ותענית חלום ויום שמט בו אכיו. אבל גדר (נג) יום סתם ושכת ואכל איבר תעניתו ואוכל ומתענה יום אחר וכן מותר ללותו ולפרעו אי מצטער, בליל שלפני התענית אם גמר מלאכול וישן שינת קבע לא יאכל עוד אא"כ התנה. אבל שתייה אין צריך תנאי (מד) (לורח חיים). ראוי לקבל (מה) תענית בלילה אפילו במחשבה

הנהגות

(לח) מהר"ל החריר לשפף הסה בתענית בשחרית אבל לא ב"הכ. פ"ין תרומות הדשן. כתב מהר"ש שצריך בשחרית לרחוץ הסה מפני הכירין ואין ראוי להזכיר הש"י בן (מאחרות חיים): (לס) יחיד המתענה יאמר ענינו ביום זוס תעניתו ואין צריך לחתום בשמיים אלא אומר עד ואני אשמע ואח"כ מתחיל כי אחס שומע כו'. וסליח נכור אין אומר ענינו בשומע תפלה בלחש אלא בקול רם בין גואל לרופא (מהר"ק): (מ) וא"ו כתב להספנות בשבת כאשר נהגו. ואין לומר פנינו אך רבון העולמים בן קבלתי כו' (הנס"א בפ' קמא לתענית): (מא) כא דקורין ויחל דסמכין על ספרים חיוניים (תוספות בפסחים וסמ"ג על מהכא סופרים) ואף על פי שסוף בסוף ב' פסוקים מהספרה ולא סמכין על הסמנה דקתי בתעניות קורין ברכות וקללות: תענית שמתענין בפת לרס כדי שיולנו הש"י אפילו אינם מתענים רק שלשה יכולין להספול ענינו ולקרות ויחל. וביום שני או חמישי קורין שחרית פרשה השבוע ולפרש ויחל (מספר האגודה) וכן בתענית מהר"י מולין. אבל בא"ח סימן תקס"ב כתב דאין קורין ויחל ומתפללין ענינו אפילו בתענית שמתענין בעת לרס אלא אם כן יס עשרה בנתי הכנסת שמתענין: (מב) וסא דמפטר עולם למיין ב' בתענית ובשבת אינו עולם. משום שאין מורה נכור שסמכין ממלאכתן. ובאורח חיים רפ"ב מפורש הסעם יפה ונלאורך פ"ין שס, במנחה בתענית נכור יחיד המתפלל עס שליו נכור אומר עמו קדושה ולדור ודור וכו'. נ"ל דמכל מקום לא יאמר עמו ענינו (תשובת מהר"ל) ומהגב ליתן דקדק במנחה לתענית משום דלגדל לתענית דקדקא וכתוב ולעבדו בכל לבנך וגו' ויש ארס שחביב פליו ממנו מגופו. ולריך להספנות עד שיראה שלשה כוכבים או עד שחצית הלבנה בכה: (מג) רוצה לומר אפילו אחר למחר ארס בתענית מכל מקום מיקרי סתם הואיל וזה היום אינו גורס. בן משמע באורח חיים סימן תקס"ו: (מד) וכן בתענין סימן ק"ל בתוספות פרק כל כחבי: (מה) בשומע תפלה יאמר רבון העולמים כריני לפטר בתענית יחיד למחר ויהי רצון שיקבל את תפלתו ביום תעניתו כו' (מנדב) וכן

מנהג של שבועות

(מו) במחשבה לסמ"ק. ויאמר במנחה לאחר תענית באלהי נצור רבן העולם נלוי וידוע כו' וכן במרחשון מתענה בה"ב. דשמו מתוך שמחת יו"ט חטאו כמו שאמר איוב אולי חטאו בני. אבל עצרת שאינו אלא (מ) שני ימים אין צריך להתענות: בשבת שנייה שאחר הפסח מאודה שמחי ועלוי. וזולת אל אל חי ארנן. נאולה שנותניו ספו: בשבת שלישי אהבה מלוכה אורתיד. וזולת אריות הדיתו. נאולה שרודים נהודים: ובשבת רביעי אהבה איומה נשאת. וזולת אלהי בך אחבק. נאולה שכולה אכולה: בשבת חמישית. אהבה סגולתי משכתיד חסד. וזולת אלהים לא ארע. נאולה יקוש בעניו: בכל עיבור בהר ובחקותי חלוקים לכן אומר יקוש בעניו בשבת רביעי משום אחרי נמכר נאולה תהיה לו דשייך לפרשת זו ולפרשה חמישי אומרים שכולה אכולה: שמונה עשר באייר שהוא (מח) ל"ג בעומר אין נופלין כל היום וערב שלפניו וגם אין אומרים צי"ץ בשבת שלפניו י"ז באייר. בשבת שלפני שבועות יוצר אהלל בצלצלי שמע. אופן אורחות אראלים. אהבה יונה יעלת חן. וזולת אלהי אקראך. נאולה יונה נשאה. מראש חודש אין מופלין בתחנון עד ח' בו שהוא אסרו חג ועד בכלל. לפי שהוא מצות הגבלה:

מנהגי שבועות

(מס) ערב שבועות אין מקיין דם וכן בכל ערב יו"ט: ערבית מעריב ויחד אביר יעקב:

הגהות

עשה ר"י כשהיה מתפנה בלחוד בשנת היה רגיל לקבלו בשנת זלתי נאור. ורבינו חס כחם דסני במחשבה בלילה (אספוס פ"א דף ל"ו) ורבינו שירל"וין היה אומר כן ענינו י"י ענינו ביום אום חגיגתי כי למחר אום בחגיגות (אור זרוע). וג"ל בחגיגות בה"ב וק"ו שאר חגיגות נאור אין צריך לקבלו: (מו) אשרי' כחב דוקא בשעת חפלה ואי קבלה קודם שפיר דמי. (אור זרוע) כל עניין קבלה לפנין חפלה ענינו איכא לספוקי אס קבל עליו בשעת מנחה חגיגת שני וחמישי ושני אי כגי בקבלה אחת כיון שאין רגושין (אשרי' פרק קמא דחגיגות): (מו) כי דוקא היכא דליכא שבעה ימי משתה איכא למיחש. וחזונה אין צריך כי אז אין בני אדם סנויין ממלאכתן וליכא שמחה יחידה גם כי לא למשתה ושמחה נחנו אלא להודות ולהלל. וי"א דוקא אחר ניסן וחסרי מחשבים שהאיר משתה בלחוד זמן: (מח) ספס ל"ג בעומר משום דכל ימים שלא אמרו בו תחנה לא מהו תלמידי ר"ם והם שבעה ימי ספס ושבעה ימים דר"ח ז' דאייר ולאחר דסיון ו' שבתות פדיין נשאלו ל"ב ימים ונמלאו שמחו ל"ב ימים פל כן שמחים ביום ה"ג ואין אומרים תחנה (מהר"ל). כ"ד לעומר היה מילה ומכר"ר דוד לנחשום היה בעל ברית והיה מגלה זקנו ביום שקודם המילה סמוך לפרס קודם כניסה לבית הכנסת וזה לאכ להסתפר גם כן. ולמה מונין ספירה מספח ועד פסח ויחר מנשאר מופלי' משל להם הדבר דומה לשאר אחד שרכב בדרך ומלא אדם ח' מושלך בצור שהיה אסור שם אמר לו השר' אני אפלה אחרך ואניא אחרך מצור הזה ולזמן פלוגי אחן לך אח בתי ושמה אותו האדם שמחה גדולה אמר לו לא די שמוציא מצור הזה אלא עוד רוצה ליתן לי בחו וכן עשה השר' הוציא מהבור והגבישו בגדים נאים וכסף וזהב נתן לו כשראה אותו איש כך שהשר קיים כבר מקלם דבריו החליל למנות מיד כמה זמן יש למה שקבע לו השר לתת לו בחו וגם השר אמר לו למנות כדי שידע שלא יפול דבר כך היו ישראל במצרים כמו בצור וכו'. ושמתתי משם הרי"ר שמואל שלך אום הקדוש ברוך הוא למנות צ"ן ספס לעצרת ויחר מנשאר מופדים לפי שארץ ישראל הוא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה ובית המקדש באמצע הרי שתי מאות לכל זר ובעשרים יום ילך לציטו כי מהלך אדם ציוני ביום עשר פרסאות ובעשרים ימים יחזור לרגל שבוטות הרי ארבעים יום שבע שבתות שמינו הולך הרי מ"ו נשאלו עוד שני ימים לכן אום הקב"ה למנות שאל ישכח לעכב בציטו ויחר משני ימים: (מס) ערב שבוטות נפק זיקא ששמו שבוטות דאי לא קיבלו ישראל את הכורה היה פסח לבו לנשחיהו

ומתפלל בבל התפלות (לכד ממוסף) אתה כתרנו את יום חג השבועות הזה
 זמן מתן תורתנו ולא יאמר באהבה (מסנ"ץ) יעלה ויבא והשיאנו. ומקדשין על
 הכוס בבית הכנסת ובביתו. בורא פרי הגפן אשר בחר בנו ותתן לנו וכו' ומזכיר
 בו כמו בתפלה כדפרשתי לעיל ומועדי קדשך ושהחיינו וכן בליל ב': שחרית יוצר
 אדון אמנני. אופן מתחיל שליח צבור ועתה בנין שמעו והקהל גומרין: וזאת אנכי
 שמעתי. קדושתא ארץ משה. (ג) אל נא לעולם תוערץ. יי קנני. אתו מצות וחקים.
 אלה העדות. וגומרין הלל בשני הימים. קדש שלם אין כמון. ומפקין שני ספרי
 תורות וקורין בפרשת (נא) וישמע יתרו בחורש השלישי עד סוף סדרא חמשה גברי.
 כהן אשר תדבר אל בני ישראל. לוי יעלו בהר. ישראל יענו בקול. רביעי
 לרעך. חמישי יסיים. ואומר אקדמות מלין אחר פסוק ראשון. ואומר ארכין אחר
 וירד משה קודם וידבר אלהים. ואומר אמר יצחק קודם כבד את אביך. בברונא
 שליח צבור קורא עשרת הדברות. בספר תורה שנייה קורין למפסיד בפרשת
 פינחס וביום הבכורים עד גמטריה. ומפסיד ויהי בשלשים שנה. אשר יהללו.
 במוסף וביום הבכורים וכשמגיע שליח צבור לשני תמידן כהלכתן אומרים אתה
 הנחלת. או שש מאות וגם ש"ק אומר או שש מאות: ליל שני מעריב וירד אלהים
 על הר סיני. ביום שני שחרית יוצר אילת אהבים ואופן וזאת כראתמול בברונא.
 ז"א אור ישראל וקדושו. קדושתא אורח חיים. אין אומרים אל נא. הלל. ק"ש.
 דות (נג) קדש יתום. אין כמון. וקורין בפרשת ראה כל הבכור חמשה גברי.
 ובשבת מתחילין עשר תעשר וקורין שבעה גברי כדפרשתי לעיל בשמיני דפסח.
 וקורין למפסיד כראתמול. מפסיד תפלה לחבוק. ואחר פסוק ראשון אומר יציב פתגם
 או אתא ודגמא. ומזכירין נשמות ואומר אב הרחמים. מוסף כראתמול ובמקום
 אתה הנחלת אומר אזהרת ראשית. ואם חל בשבת אין אומרים מעריב ובמה
 מרליקין ומזכירין שבת בכל מקום. ואין אומרים פרקים במנחה (מסנ"ץ ז").
 ואם חל במוצאי שבת אומר הפרק בשבת שלפניו ואין אומר אלהים יתנו ואומרים
 ותהי ענו ויקנהו. אסרו חג אין גופלן ואח"כ גופלן: בשבת שאחר שבועות. יוצר
 אדיר ונאה. אופן כבודו אות. וזאת אין זולתך. ובברונא אור ישראל וקדושו:
 לפרשת נשא אהבה אשר יחיו: לפרשת בהעלותך מאורה אשר יצר: לפרשת
 שלח לך אהבה שש מאות:

ראש חדש תמוז

ב"ז

(נג) לפרשת חקת אהבה אל מחוללי:

הגהות

לבעריהו ושמי לדמייהו. וגזרו בכל ערב יום טוב שלא לסקח דם בשביל ערב שבועות (בפרק
 מפנין): ושומחין פנינים צדית הכנסת לשמחה. בשבועות אוכלין חלב וזכר רמז לנעמי מורה
 שנאמר מנחה חדשה ליי בשבועותיכם ראשי מינות חלב. ולרדך לאכול גם צמר כי אין שמחה
 בלא צמר: (ג) יש אומרים שאין לומר אל נא לעולם חופצין ביום ראשון חלל ביום שני (מסנ"ץ
 ז") ואין נראה לי דמה פסד דהא יום ראשון עיקר. ונראה לי דוקא במקום שאומר חן
 מקם ביום שני דנחמן אל נא לעולם חופצין לומר ביום שני. חלל נראה לי לומר חן מקם
 דוקא ביום ראשון לפי. שסקלר שטא חנא יסדו ומשום כבודו אומרים אותו ביום ראשון:
 (נא) מה שאין קורין שבועות שור או כשז לפי שכבר אמרנו בפסח עם פרשת העומר
 (מוספות פרק בני העיר): (נג) לפי שבועות הסתחן לרות בקצירת חבואחו. ובפרשת אמור
 במוספים בענין שבועות דכתיב ובקצרכם וגו'. וגם מגילת רות מדכרת בחדש שבועות הוא יום
 מתן תורתנו שהיה חסד כחלפתה ובחמשתיה ובמוספת כדאיתא בתנחומא: (נג) ה"ש וק"ח
 משוכרת

מנחת של חודש תמוז

(נד) ב"ד בו מתענין והוא תענית צבור ואומר סליחות . אתאנו לך . אמר בבבלי . פומא שעה נאמר . ענינו ויחל דרשו כדירשתי לעיל בחודש אייר . ואין סתמפרין (נה) משבעה עשר בתמוז עד אחד ט' באב ואין נושאין נשים . (נו) ויש שאין אוכלים בשר ואין שותקין יין מ"ז בתמוז עד שבת נחמו :

ראש חודש אב

משנכנס אב סמעינן בשמחה. לכן מר"ח אב עד י' בו אסור לרחוק (מ) ולספר (נח) ולכבס ולאכול

הגהות :

מסורת מסתירין לפרש פסחם ויד ה' מפני שנקראת קודם י"ז בתמוז ואז יבא שמעו לפרש מסעי ודברי ירמיהו למסות כי באזון טרם חלוקים מסות ומסעי . נעין במהר"ל בהלכות י"ז בתמוז : (נד) ויש מתענין מ"ז בתמוז ואילך וחותן לריבין להשלים (מסר"ט) : (נה) ציו סמבטין נמנעו מלכרך שהחיינו על שום פרי וכן איתא בספר חסידים והביאו מהר"י לזכרון בתשובתו ועיין שם . ונראה לפ"ד כגון מילתא דאסתר לדחיה כגון פירי או מלכות אצל אי מקרי פדיון סבן און מחמיצין את המנוח או את הברכה ולרך פיון (מתשובת מהר"ל) . ובחידה רבתי איתא שגריך ליהרר מ"ז בתמוז עד תשעה באב שלא ילך יחידי משבט שנות עד תשע שנות ואין להכות אפילו רב לתלמידו אפילו ברעפה לפי שנהן קטב מרירי שולם ויש סכנה בדבר שנאמר כל דרופיה הטיגוס צין המריר . ובר ישראל דלית ליה דינא כו' לישחמיה דריע מזליה (אורח חיים) . בענין רחילה כתב המיימוני הכל נהגו שלא ליכנס למרחץ בשבת שחל תשעה באב בתוכה . וא"ל ואורח חיים ומרדכי כתבו ונהגו שלא לרחץ מראש חודש ועד תשעה באב . ובהא ודאי פלוגי אהרמב"ם לדברי מראש חודש . וגם משמע דפליגי בזה דליתיה אסור כל רחיצה פירוש אפילו צנזן כל גופו או פניו ידיו ורגליו בחמין ותעמייהו דקסברי דנסיגין משום אכל ובאכל הוי כך . ובתרומה הדגן כתב דלכאורס נראה לי לאסור אכן כמדומה לי שראה בימי חרשו דרוחצין בהירות ואין מוחין והמחמיר חפ"ב . ומהר"ו כתב דמנהג שלא לרחץ ג"כ צנזן : (נו) כששים אוכלין אחד בשר ואחד חלב האוכל חלב מבצר ומזיל את השני לפי שיכול לאכול פס חבירו ולא לספק . בשם מהר"ם . (הגה"ה במרדכי קטן ובספר אגודה . בשבת שלמי פ"ב טרם אוכלין בשר ואחד חלב אין מומצין יחד כי אין יכולין לאכול זה עם זה . ולי הכותב קשה והא יכולין לאכול יחד לחם . עד כאן גליון) : (נז) בתשובת מהר"י מולין כתב וז"ל לרחץ צנזן גפרג שבת של חזון ישיעיהו בן ראוי . והפנים כתב . ורוחצין הראש סמוך להכנסת כלה וכו' פיון שם . ואם אירע ראש חודש בפרג שבת רוחצין לכבוד השבת בן נהגו . ובמהר"י דור"ל דרבותיו שבמגנ"ל מהרין ומקדימין לרחץ . ואשם לעבילתא רוחצת וסובלת כדרכה ואם אירע גליל תשעה באב או עשרה באב רוחצת וסובלת ליל עשרה באב ואם אי אפשר תרחץ ערב תשעה באב ותסבול ליל מוצאי תשעה באב (אגודה) . ואסור לסבול בנ' באב אפילו מצילת מנא (מרדכי) : (נח) בענין כבוס אורח חיים ואשר"י ומרדכי וסמ"ק אין אוסרין רק אותו שגופו שחל תשער באב בתוכו וכן משמע בהדיא בהרומה הדגן . ואפילו את תשעה באב שבת מתירין המרדכי והאשר"י בשל השבועות וכן באורח חיים וסמ"ק ביום ה' משוך כבוד שבת . ונראה דודאי איכא להקל דהא מסקינן כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ והוא ככבוס שלנו ומוחר לכבס ולהניח אחר תשעה באב אפילו לכבס בשבט שחל תשעה באב להיות בתוכו וכל שכן לפני שבת זו דלית אסור שום כבוס . וכן במהבגים ישיש מתיר בשני שבועות כשחל תשעה באב בשבת . אכן בה"מ כתב משום סמ"ג דהגוי לאסור . אף על פי שנדחה מכל מקום הא גם האורח חיים הביא הסמ"ג שכתב שנהגו בן גמית' עליה גם בן דברי סמ"ק שכתב פירות לפירוש דכל שבועות חוץ מיום ה' וקאמר . קטן או אשם בימי ליבונה מותר ללבוץ אפילו בשבועות שחל תשעה באב לשיטת בתוכו (רוקח) : רוחצין לקטנים הראש ומכבסין את הסדינים שלהם שקורין ווינדליין כל אחד ואחד לבד ולא הדכה ביחד (פרנס) וכן בחום' פרק תירא דתפנים משמע דמותר לכבס

(כ) ולאכול בשר (ס) ולשתות יין עד עשרה באב (באורח חיים אסר גם בעשירי). כי אז שמחה אלא בבשר ויין שנאמר ושמחת נבי שלמים ויין שמחה לבב אנוש. אבל אם יארע סעודת מצוה כגון אירוסין ומילה או פירון הבן או סיום מסכתא סראש חודש אב עד עשרה בו מתר לקבץ שם (סא) מנין מצומצם עם בני המצות ואוכלין בשר ושותין יין. (סנה"ס, מהרא"ק ז"ל עוד משמו שהיה ראש חודש אב ביום ו' וברית מילה היה ביום ג' אח"כ ולבשו המהול ובעל ברית בגדי שבת): ראש חודש אב שחל בשבת מפטירין שמעו כרי שלא לדרות הסימן (פס) דש"ה פירש דברי ירמיהו. שמעו. חזון ישעיהו. נו"ע נחמו. ותאמר ציון. עניה מועה. אר"ק אנכי. רני עקרה. קומי אורי. שר"ש שוש אשיש. דרשו בצום גדליה. שובה ישראל בשבת תשובה. ואם סמות ומסעי חלוקים מפטירין ויד' ה' לפינחם: הפטירה של חתן או של ראש חודש אין דוחין אלו הפטורות. מיהו מסיק מהרא"ק ז"ל שאם חל ראש חודש אב בשבת (פג) מפטירין השמים כסאי כמו ר"ח אלול בשבת לפי שיש בה ג"כ נחמות של ירושלים: בערב(סד) תשעה באב מתפללין מנהג אחר אכילה ואין נופלין בו. קדיש שלם. ואז אוכלין סעודה המפסקת על הארץ. ומהרא"ק כתב (סס) לחלוץ גם הנעלים באותה סעודה (סו) ואין מומיין אפילו הם ג' אלא כל אחד מברך לעצמו. ואין אוכלין (סז) שני תבשילין וטוב לאכול רק (סח) בציצים או עדשים. וי"א אפילו פירות מבושלים ב' מינים. וידא שמים שוב בין תנור לכירים ביחיד ואוכל פת ושותה מים. ומותר לאכול ולשתות אחר סעודה המפסקת אפילו אי בירך כבר (ס"ח ומדכי). ונראה לי דמיירי (סס) שעדיין לא קבל עליו התענית וגם שלא שקעה החמה כי בין השמשות שלו אסור. וכן אחר התענית

הגהות

בגדי תיעוקות אפילו בלא סיני: כצנח שני חשפה בלח נמנעין מניין שמחה ומרצוי משא ומתן ולא אסרו כרכי חופה (פסקי חוספות פרק החולץ). ותיקון צדיים ראו להחמיר מראש חודש (אורח חיים). צדיים חדשים בתחילתן לאכיל דוקא מחמירין אבל קוים לצורך תפירה וכה"ל נוהג מותר (ת"ס): ואסור ליקח אפילו מנעלים חדשים (אבודס): אפילו שלילוח קצוות הנעפים אסורה הישראלית בשלה דוקא וחומרם יתירה היא (ת"ס): ואפילו לצורך נכדים אסורה הישראלית (ת"ס): (נט) אמר מהר"ם בשם מהר"ק שהיה צנו כהן קנים לאכול בשר אחר חלות בערב חשפה בלח שחל בשבת (וע' במג"א): (ס) ולשתות יין הבדלה משכנעם אז לא ראייה דצווי מוסרין וגדולה מזו אמר לי מהר"ר שמואל שזן לפני מהר"ם שמואל לנכד ברכת המזון על הכוס של יין והודה לו מהר"ם. ולבי מגמגם בזה כו' (תשובת מהר"ל). מהר"ם היה שוקק יין עד שצפה בלח דלח נכנסו צהיכל (מהר"ם): (סא) כמדומה שמוסרין ליקח מנין מלבד כל הקרובים השייכים לבבלי הסעודה: (סב) והספסל לאלו שבע הפטורות דנחמחא פ"ד משל לחלק ששכחם עם צניו וחתניו וחל"כ בלו כמנערים ומבשרים תחלה מכניו וחל"כ מחמיו ואחר כך בישר למלכה מהחלק כו' דוק וחמא כי קרתי: (סג) אבל אלו ניהגין להפסיד שמעו דלא דמי לר"ח אלול. וכן כחב בסוף המנהגים פנין הפטורות. וכן נראה למהר"ל וכן בסמ"ג. ומהר"ם כחב דהכיב שאין מנהג ידוע אז יש להפסיד השמים כה"ל: (סד) יש אומרים שאין אומר מומור תלוד גם בערב חשפה בלח כמו בערב יום כעורים. וכן בס"ג: (סה) וסתירות הדשן פסק דלח לר"ך לחלוץ המנעלים לאותה סעודה: (סו) ובת"ס שמוזכר לכתחילה שלא יצאו שלשם ביחד כדי שלא יחייבו צימון וכן איתא באורח חיים שכן היה נוהג הרמ"ם להתבודד: (סז) אפילו. ממין אחד של קטנית או של ירק (אורח חיים) ואין לשמות שכן באותה סעודה לא כאלו ששנים צמן נעשים שמוכנין כו' ואחר כך אוכלין ערפי כדי להפסיק (אורח חיים): (סח) ציצים מבושלים וקשים (ה"מ). (סט) וכן משמע מל' המיימוני דריש פ"ג להלכות תענית וז"ל אז פסק וגמר שלא לאכול אינו

מנהג של תשעה באב

התענית. ונענין שלא ללמוד אחר הצות לפי שהתורה משמעת לב. וכן לא ימיל בערב תשעה באב. מהרא"ק ז"ל היה שורה מפה במים ומנבה ולמחר מעבירה על עינו. ואמור להושיט אצבע במים. ונראה דרוקא לתענוג אמור אבל בשחרית או מתי שעושה צרכיו ודיו מנופות מותר ליטול ידיו (ע) כדרך: (תשעה באב אמור (פא) באבילה ושתייה ורחיצה ונעילת הסנדל (עג) ותשמיש המטה ולקרות בתורה ובנביאים ובכתובים. רק באיכה ובנביאים ובקנות (עג) ודברים הרעים שביקשו מותר (לונה חיים). ויש לדלג פסוקי דנחמא. וכן פרשת קרבו ניום וכל חובת. היום מותר כגון קריאת שמע ומומרים וכהא' נושא. וכן לחזור הפרשה בתשעה באב מותר. וחולצין המנעלים קודם תפלת ערבית. רק במצאי שבת חולצין אחר בברו לבר הש"ן חולצין קודם ברכו מפני המרוק וגם אמר המבריל קודם שיחליץ (מסכ"ק: ז"ל). ולא יהא בבית הכנסת רק (עד) גר. אחר לחון שנאמר במחשכים הושיבני. ואין צורך לשנות מקומו בתשעה באב. (פה) ומתפללין ערבית על המקדש במקומו. קדיש ותתקבל. וקורין איכה ומברכין לפנייה בנחת בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה. ואחד איכה ואמר שליח צבור וכו' מה היה לנו אוי' וכו' בחרו עד אתה יי לעולם חשב וקורא עד סוף וכו' השיבנו יי. ואומר בליל זה יבכין וכו' שומעין עד אנה בכיה בציון ומספר בירושלים תרחם ציון. ואחרי קדוש קדיש בלא תתקבל שנאמר שנים תפלות. וזה הכלל. כל הקדושים מן קריאת איכה עד לסחר. אחר יציאה מבית הכנסת ואחר איוב כולן בלא תתקבל. עלינו קדיש יתום: ואם חל תשעה באב בשבת אמר בתשמיש המטה ומכיון בליל שבת בבית הכנסת דברים שבצנעה נוהג. (פ) נוהג אבילות. ואם חל ב"ש או בשבת ונדרה א"א צו"ן ואין אומרים פרקים ואוכלין גם אחר מנחה (פו) אפילו כסעודת שלמה בשעתו. ואין אומרים משכיל ואלהים יחננו ולא ויהי נועם לפי שאמיר במלאכה (פו) במקום שנהגו (פח) אבל אומרים ואתה קדוש. ואומר איך מפי בן ובת קודם בליל זה יבכין. ומתפללין

אתה

הנהגות

מחר ואוכל אף ע"ג שיש סכסוך כו' ודלא כהראב"ד דאמר: (פ) כיון דידיו מלוכלכות כמו דמחר ביום כמורים ליטול ידיו במים וירחק רק. האכזפות לפי שרגילות לימק: (פא) היולדות יום א' של- שנה שחל תשעה באב להיות מותרת לאכול בתשעה באב אס נריכס (מהרי"ל): חיה כל שלשים יום וכן חולה ספוא צריך לאכול אין צריך לשלול אלא מאכלין אותו מיד בתשעה באב דבמקום חולי לא גזרו רבנן (אורח חיים): האוכל בתשעה באב אנוס או שוגג מנדר נחם בצרכה המזון: (עג) בתשעה באב אמר לשכנ עם אשתו במטה אחת (אגודה): (עג) אכל הקורא דברי נחמות מצדיקים ושניספים פנייה ה"א בידו (ה"פ): (עד) והאגודה כתב ועוד גר אחד להדליק צו נר החון אס כבס: (פה) ומתפללין ערבית כשאל ימים אמנם בנחת ובפנחון כדרך אגלים. ואם יש אכל בעיר הולך לבית הכנסת בחפית ערבית ולמחרת עד גמר הקינות: חייב אדם לשפר ולמעט בכבודו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכנ על שני כרים לא יסבך כי אס על אחד ומעטנרות ומניקות אין חייבות (תוספות פרק במהל דתענית) ויש בני אדם שמשמין אבן מראשיתם וכו' לזכר ויקח מאבני המקום וגו'. וחורגין צ"ס ראה (מהטובת הגלורים. מ"ק): (פו) ומרדכי כתב י"ח נוהגין שלא לאכול בשר ושלל לשמות יין שהרי אין חובה אלא רשאי מ"כ. וכן באורח חיים הביא בן משום רב שר שלם ורבינו אבי"ה אף הוא מסכים דיש איסור למטע וכן נהג אביו ה"א ז"ל. וכן המרדכי כתב בסוף הלכות תשעה באב בשם ספר הסכמה שלא ישר צעני דא"ס למנוס בשר ויין בשבת כמפורסם מהמסקת: (פו) וצומן כזה נהגו והכי מילי על ידי עמנו אכל על ידי וכרי מותר אפילו בבינו (ומרדכי). ומאמס לעשות בן בכל יכלמו (פרנס). ה"ר"ה התיך לחפור בגדים מ"י וכרי בתשעה באב לזכר יושאין (מ"ק): (פה) אומר אחר איכה

אתה הונחתי ואין אומר ויתן לך ואין מברלין על הכוס אפילו בביתו אלא כשרואה
 גר מברך (עט) בורא מאורי האש קודם איבת. וי"א כשיבא לביתו ואין מברכין על
 הכשמים דאסור משום תענוג. ובמציאת תשעה באב דהיינו בליל שני מברלין
 על הכוס בביתו פרי הגנן והמבריל וכו' : למחר אומרים כל סדר תפלת היום
 בנחת בלחש קצת בהשכמה. ואין מניחין תפילין שנא' פאדך חבוש עליך. ואין
 לובשין מלית שנא' בצע אמרתו ומתרגמין בזע פורפירא דיליה (סנסיס). ומסמס זס
 מסרין הפנוכס. ופליח גבור אומר (פ) פנינו בין גואל לרופא לפי שקראנו כחמשי. כן מסמס
 גל' ובמדרש ואל"ח וכן נוהגין. אבל ר"י הנסיג שלל לומר פנינו נשחרים לפי שנקבא מופד
 ומסמס זה (פס) אין נוספין. ואם חל תשפט בליל כיום ה' אין אומרים אל אדך אפיס ולמנח
 וק"ו וסוף כחוס. כן נוהגין וכן בהגה"ס מיימוני שלל לומר אל אדך אפיס אפ"ג דל"ו
 ומדרש וסוף חיים כחבו לומר אל אדך אפיס מ"מ אין נוהגין כן. ואסור במלכאס נמקס
 שטוסגין וכן נהגין (פס) פד מלות) חצי קדיש וקורין בפרשת ואתחנן ג' גברי כי תוליד
 בנים : כהן בכל נפשך : לוי מלכדו : ישראל כל הימים. ומפסיד אסאס אספס בניגון
 איכה. ומי שקורא לשלישי הוא מפסיד. עד הנה ימים באים ואז אומר החון ח"ק
 ואחר כך מפסידין ומברך עד סגן דוד. ומשונה קדיש זו סגל קדישין שבשונה
 שאומר לעולם קדיש קודם שקרא למפסיד והכא אחר כך. ועיין במנהגים של
 מהר"א קלוונער השעם. יהללו קינות ציונים ושליח צבור אומר שומרון עד אמה
 בכיה תרנח ציון אשרי ובא לציון ומרלג ואני זאת בריתי שהיה נראה כמקיים ברית
 על הקינות. ועוד לא ימוש מפך אין שייך לומר שאינו יום למוד תורה. קדיש
 בלא התקבל ואין אומרים אין כאלהינו ופיטום הקטורת אפילו במקום שאומר אותן
 בחול. עלינו לשבת. קדיש יתום איוב ופרשה למה תריבו וקדיש יתום : ואם יש
 מילה מלין אחר איוב (כן מסיק גל"ח) ומברכין על הכוס ושותין והתינוקות (פס) אף
 ע"ג דאין מברלין על הכוס. וי"א במנהג מלין כדי שימול בשכחה על שם שש
 אנכי על אסרתך. ואז לובשין המוהל ובעל ברית לבנים אך לא לבנים משם ולא
 חדשים : (פס) ובין בשבת של חזון ישעיה אין מחליפין רק הכתונת בלבד. ואין
 לשחוט (פס) ולהכין צורכי סעודה עד אחר חצות. ואין נושאין ונותנין עם הנכרי
 ואין יושבין על הכסאות עד אחר חצות. אין נותנין שלום לתלמיד חכם בתשעה
 באב. ולהדיוט משיבין בשפה רפה : והמהלך בדרך יעול מעליו ער שיבא למבוי
 היהודים

הגהות

איכס והקינות קדים שלם בלא תתקבל כנשאר ימי תשעה באב בחול. ואף על גב ששנאמר יום
 טוב אפילו חל בלמנע שבוט אין אומרים וימי נועם גבי תשעה באב שאני כיון דליתו אלא
 מנהג (מדרש) : (פס) בקול רם (מהר"ם) וחזן מרים אלנפו נגד נר הדלוק לסמו ומברך :
 (פ) אבל ר"י הנסיג שלל לומר פנינו שחרית משום שנא' שחם חפלו ואין נראה לי (מרכי) :
 (פס) וכן ח"א בן זרדוק הרין ולערב תשפט באב אחר מנהג ג"כ אין נוספין (מנהג' יענים) וכן
 נהוג : (פס) ולפני מלות אפילו חליבת פרה טוב לפשות פל ידי נכרי (ח"ס). בתשעה באב
 אם היה יריד או שייכות בלא עכשיו אז מותר אפילו קודם מלות לקנות משם פ"י נכרי וכל שכן
 למכור דהוה דבר האבוד ומותר בליל כדמשמע ב"ד בהלכות אבל פ"ס הדעת נוטה להחיל.
 כן נראה לי : נוהגין בכל מקום לילך לבית הקברות כב' באב שפרי מ' באב הוי סעניח
 גבור כמו שהיו עושין מפני הגשמים (חוספות במסכת חגיגה דף ע"ו) : (פס) דשאני כדלה
 דחשיב קבוע כיון דלפי קניפות השנים בא כמה פעמים בלחד בשנה וחיישין ללמא אחי למסרך
 משל"כ במילה דליתא קבועה : (פס) וז"ל ה"ה מיימוני בצדדי שנת הכזו רבוחינו לשנות קצת
 בשנה זו ואין מחליפין כל נגדיהם בשנה זו כנשאר שנתות להראות קצת סימני אבילות :
 (פס) וטוב שלל להכין צרכי סעודה פד לאחר מנהג גדולה (ראב"י) ומדרש בהלכות ס"ב
 ובמהר"ל

מנהג של תשעה באב

יהודים או לביתו ואז יחלץ: במנחה. (ס) יושבים על הכסאות ולובשין טלית ומכזיזין תפילין. אשרי הצי קדיש וקורין ויחל ומפסיר דרשו. וענינו כמו בשאר תענית צבור מסש. ומספיק נחם בבונה ירושלים. ואומר ברכת כהנים וגם הקהל. ובמנחה אין נופלין. וטוב שלא לאכול בשר ולשתות יין גם בליל עשירי ויומו לפי שאפשר דאמר רבי יוחנן אלו הייתי שם הייתי קובע בעשירי לפי שרובו של היכל נשרף בעשירי. (פ) ומסיק דמותר לספר ולכבס וק"ו לרחוק אחר תשעה באב מיד: מ"ו באב (פח) אין נופלין לילה ויום לפי שהוא יום טוב שבו הותרו השבטים לבא זה בזה. והותר שבט בנימן לבא בקהל וכלו מתי מדבר והרדני ביתר נתנו לקבורה. כדאיתא בסוף מסכת תענית בפרק יש נוחלין: בשבת נחמו יוצר אל שדי אתהנן. אופן שאנו מנחה. אהבה שתי פעמים. זולת אמת משל היה:

שבת פרשת עקב. אהבה ירד עליך:

מנהג של ראש חודש אלול וערב ראש השנה

ראש חודש אלול שחל בשבת מפסידין השמים כסאי (פס) (כן מסיק צאור זרוע). כדפי' לעיל בר"ח אב לפי שיש בהשמים כסאי ג"כ (ג) נחמות ירושלים. ובשבת דרני עקרה אומר גם עניה טועה. אבל אם חל ר"ח ביום ראשון אין מפסידין מתר חודש לפי שאין בה שום נחמה: מנהג כשר לתקוע מראש חודש אלול עד ערב ראש השנה שהוא זכור ברית ואז מפסיקין מלתקוע ותוקעין בר"ה. וזהו ל' יום. ובסך לוח תקעו בחודש שופר משמע חרש שלם שהוא ל' יום. והכל כדי לערבב השמן שלא ידע מתי יהיה ר"ה ויקטרג. לכן אין מברכין חודש תשרי וגם אין מוכיזין ראש חודש לא בקרבנות ולא בתפלה וכן כתוב (הס) בכסא ליום חגנו פירוש (גס) מכוסה. וגם לכן מתחילין לקרות בראשית בשמחת תורה כדי שלא יקטרג השמן. טעם אחר על מה שתוקעין לפי שמשה רע"ה עלה בר"ח אלול לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר שלא יפסו עוד אחר ע"א והקב"ה נתעלה באותו שופר שנ' עלה אלהים בתרועה וגו' לכן תוקעין מר"ח אלול עד תשרי (ה"ט): (גס) מנהג לעמוד

הגהות

ובמהר"ל התייר אחר חזות אף על פי שלא גמרו קניות ואיוו: מילה בשבת בחשפה צאצא אומרים יוצר ואופן חולת דמילה (מהר"ק ז"ל). ונראה לי לומר גם גאולה יס ליבש: (פ) רצה לומר אפילו למנהג נרפתים כי הם נוהגים שאינם יושבים על כסאות אלא עד מנחה. ולמהר"ם נראה מנהג זה דכאזל כל ז' חין לו ליבש אלא פ"ג קרקע (ה"ט): יחיד שקבל עליו להתענות כל שני וחמישי ושי וחל פרק תשעה צאצא בשני יסעוד פסח אחד טרם יבא השמש וכן במרדכי יו"כ דקיימא לן מתענין לשמות ומתפללין תפלת תענית (מהר"ק ז"ל). וכן בכנסת אשכנז (מ"ח): (פ) לאפוקי מרבי שמעון בן גמליאל דאסר כל השבוע אלא כר"מ דאמר עד הסעודה: (פח) בקלמ מנהגים שבערב לפני מ"ו צאצ נופלין אך חין המנהג כן: (פס) וכן הלכה רווחת בישראל (מהר"י): (ג) ואם כן חליטין בחר תדיר וגם סודלי ויש לה שאלומין בפרשת כי תגא דמפרש ואזיל. לא נהיגין כמדרכי דכתב דבשנת עניה סוברה מחליטין רני עקרה בשביל כשיצא חזונה בשבת דרני עקרה ימכרו לומר שום אשם. וכן אם חזונה בשבת דעניה סוברה מפסידין שום אשם. לא נהגו בכל זה: (הס) בכסא בני' לבנה: (גס) אזהה חג סוכה מתכסה בו כי כל הימים מוצים הם בחלמם החודש ורואים פני הלכנה אצל ר"ה צרלש חודש הוא ואין להכנה נראית (גמרי'): (גס) אה"ט נאניס היו"ס צנוי' לעמוד ללבושיו. מהר"ו היה נוהג לברך ברכת נפילת ידים וברכת הסורה בהשכמה וכן כתב בליקומי מהר"ל ואח"כ

לעמוד לסליחות במוצאי שבת שלפני ר"ה קודם עלות השחר אם חל ר"ה ב'ה' או ב'ו'. לפי שאמרינן פ"ק דע"א שהקב"ה שם ב"ה עלמות בלילה ו' שעות אחרונות בבוקר הוא שם בעולם הזה. ואם חל ר"ה ביום ב' או ביום ג' או מקדימין למו"ש שהוא יום א' כ"ג באלול. (ד) וש"ץ מתעטף בציצית כן מסיק דכסות יום חייב אף בלילה בציצית וקיימא לן דציצית חובת בנר ולא חובת אדם. ומסיק דאפילו יחיד יכול לומר שלש עשרה מדות (ה) בעשרת ימי תשובה ודוקא בחפלת י"ח ברכות אין יחיד רשאי להפסיק ולומר י"ג מדות : ופותח החזן באשרי. (באורח חיים כתב ועונין אחריו). ואומר חצי קדיש ואומר לך ה' הצדקה ואם אין מנין לא יאמר קדיש ויאמר לך ה' הצדקה עד שיבא מנין ואז יאמר קדיש באמצע הפסוקים. ביום א' אומר פתיחה איך נפתח פה. איכבה אפצה פה : אין מי יקרא. וי"א אין מי יקרא ותבא לפניך ואיכבה אומר בערב ר"ה. פומון במוצאי סנוחה וזכרונות וג' פעמים וידוי. (ו) אל רחום ענינו ונופלן בתחנון (במקום שיש ס"ת) על צד ימין אם יש לו תפילין בזרועו ואם לאו יפול על צד שמאל. כן עיקר כפרשתי לעיל : ואומר תחנון עד דגע ולא יחתום כפרשתי לעיל. וזוקף ש"ץ ויושב לפני התיבה ואומר מחי ומסי. מכניסין רחמים מן דבשמיא. כבר שביא דמתחנן. מן כעבדא דמתחנן למר' שומר ישראל כו' ואנחנו לא נדע קדיש שלם. וסדר זה בכל יום עד ערב ר"ה רק שאין אומר פתיחה כי אם ביום א'. וכהן א' גדול מתחיל ברון אחא יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים וכל פסוקי דומרה ונופלים גם ביוצר (ז) ומתענין רוב הקהל מ"ל אין קורין ויחל ולא ענינו רק יחיד במנחה יאמר ענינו בשומע תפלה : וכל אלו התעניות ואפילו יום זכור ברית אינן תענית צבור לקריאת ויחל וענינו. (ח) וגם אין צריך להשלים עד הלילה אלא

הגהות

וחכ"כ היה מדלג צעת שחזרוהו הקהל. וכחז מיהו אין לספקק פל מנהג הפולס שאין סבירין בהשכמה הו"ל וכל מה שאומרים הוא דרך רצוי דלס לא כן תקשי לך בכל ימות השנה שנוהגים מקלח לומר אשמי כו' אלא ודאי הו"ל ודרך רצוי אין קפידא : (ד) פסל לא היה מתעטף בציצית בשחרית בסליחות וזה להתעטף בסליח של אחר לכו"ל נמשו מפלוגתא (פסקי תוספות שילהי פ"ק דקדושין) והאשכ"ז כתב בהלכות ציצית דלחן לריך וסעות הוא צידס : הסליחות שלפני ר"ה לריך שיחלל מי פיש לו בנים וירא שמים (אור זרוע הג"ס בלשכ"י ס"פ בתרא דתענית) : (ה) משום דאמרינן הקב"ה נחמץ כש"ץ והרס לו למשה קריאת שלש עשרה מדות לכן בכל י"ב מתעטפים בלילה כשצאים לומר י"ג מדות : (ו) כספרד קודם שיאמר הכהן אל רחום שמך מיוחד להש" : בנעימות וזהו היחוד. אהיה אשר אהיה הוא היה כוח ויהיה הוא ממית ומחיה לפניו לא נוצר אל ואחריו לא יהיה ומתחיל אל רחום וכו' : (ז) אוחסם שמחנינו ג' ימים מתפללין בכל יום פניו במנחה ואם מתחיל במוצאי שבת אז יעמוד אלל מי שהבדיל לזורך פניו ויענה הוא אמן ויו"ל אף כי אסור לפסוק (ח"ה) מ"ב ויזלו אמר ששם ממחרי"ע שרלאה לו שב' ימים ולילות רגופים בתענית חשונים כמ' יום שאין רגופים : צדס מסר"י ברו"ל א"ו הוא ארס צריד דוקא ג' ימים וג' לילות ואם הוא ארס חלש אז די צב' ימים וב' לילות וכן נחשבות מסר"י חיים פלסאל על נשים שמתפללין אצלהם ילדים כו' שם הסו"ב ימים וג' לילות למ' יום רגופים : בנשבות מסר"י מ"ץ ה' פ"ב קנס לאחד שצנר חרס קדמונים להשפנות מ' יום צ' ימים בכל שצנר צ' וה' כצנר על זה ואם היה ג' להשפנות נגד חוקן מ' יום ג' ימים רגופים ושלא להכולל שצנר צדך לא יכפר למען ימים על לבו פומו ויחכפר לו באריכות זמן התעניות עכ"ל. הרי פירש צהדיא שאין לדמות ג' ימים רגופים למ' יום : עשה עבירה בשוגג שחייבין עליהם חטאת יסן ח"י ווינ"ק לזדקק ויחפנה יום ח' (מסר"ט) : (ח) כספר תרה"ד מסיק דוקא י' ימי יתחשבה כדמשמע שם ודווקא הדנילין להשפנות כולס אז לצד מיום ח' כדי שלא יהא נדר. ומשמע דבסליחות שלפני ר"ה שאינו מ' ימי התשובה אפילו

מנהג של ראש השנה

אלא אחר צאתו מכית הכנסת יכול לאכול (מור זוטע) והמחמיר תבא עליו ברכה:
שבת שלפני ר"ה במערתן ובמדינות פיה"ם יוצר אל אלהים י"י דבר. אופן שאר
לבבכם. וזאת אלהים אלי אתה. (נש) ואין מכרכין החדש: (ק) בערב ר"ה כ"ט
אלול משכימין מאוד לפני היום ואומר פתיחה נורא בעליונים וי"י סליחות ופתיחת
הארץ ואומר פסמן שופט כל הארץ ואין לנעול הארון מיד אחר שופט אלא אחר
בי אתה י"י טוב וסלח: עקירה אפס רובע הקן. ופתיחת הארון ואומר זכור ברית
פסוקים שהם ראשי תיבות אנה"ג ב"ר ומסיים והשב שבות אהלי קודם זכור
לנו ברית אבות וכו'. ואח"כ אומר זכרונות כו' עד אתה תענה י"י אליהו ואז אומר
וידר הרב סערי' אשמנו ג' פעמים. ואח"כ משיח צדקך ואח"כ סיבה וניאל עזרא
כו' עד לאשר אשאר עמך ונחלתך כי אל רחום. (קה) תחנון סחי' כו' תפלה תקח.
ואח"כ סכנסי' רחמים וכו': ביוצר אין נופלין (סנסי' א"א בערב ר"ה תחנה כמו
שאר ערב י"י אכל אומרים למנצה משום רשיד' למימר יענך י"י ביום צרה
משום התענות) ואין קורין ויחל ואין אומר ענינו רק יחוד בפרשתנו לעיל. ונ"ל
ביון דאינו תענית צבור אין אומר ברכות כהנים במנחה. ומיהו שסא ביון
דמתענין כל הקהל אומר ברכת הכהנים. וגוהנין לפיכך וא"צ להתענות עד הלילה:
תשרי בתחילתו (קג) ר"ה ויום הדין: ערבית אומר ופרנס תקעו בתודע שופר.
ומתפללין ברכת מנן עד באהבה. וברנו בחטף קמץ לשון בקשה אבל זוכרנו בחולם
הוא לשון זכר שלנו. לחיים בשב"א כי לחיים בפתח משמע לא חיים: ברכת
מחיה עד ישיועה מי כמור כו' אתה קדוש עד סלה ובכן וכו'. ובכן בגי' (קד) אני
והו ובג' אני י"י של ד' אותיות. ובכן בגי' ע"ב נגד שש ע"ב (ח"א). אתה בחרתנו
כו' את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש. (ואם שבת יום השבת הזה ויום
הזכרון

הגהות

אפילו אותם שס' רגלין להטעות ככולן. כמו ב' ימי השונה אפילו הכי ח"ס זהו לחלק ולומר
דבטי לאשלומיכו וגם לקבל מערב. אכן אין סברא כל כך לחלק ביניהם כדמשמע במסכת וס"כ
מוכח דדעת המהנים אינו כדעת מהר"ם ז"ל דהא אינו סברי דאין לזיך להשלים אפילו
לא יתפנה רובם דהא לא מחלקים בזה. מ"מ כ"ל טוב לזאת ידי הגאון שיתנה בפירוש בתחיל'
שכל אותן חפניות לא יסלים ולא יהיה דעתו אלא לנפול בפלמא ולא ילא י"ח גם לסדרם
הגאון ואפילו אם לא יתענה אלא מקצתן: (נש) כי הוא מבורך ופומד שבו אירע כמה דברים.
עוד כתוב בכסא כדלעיל: (ק) יש מקומות שאין מתענין. בערב ר"ה דיום שלפני ר"ה
גדלה דאסור בתענית (גל'): (קה) וא"ח מאי שנא ערב ר"ה משאר כל ערב י"ס שאין נוספין.
וי"ל שהוא לפני עמוד השחר בסיום סליחות לכך נוספין: (קב) בשביל י"ס שמוסיפין מחול על
סקודם: (קג) בר"ה וי"כ מתפללין בקול רם כדי שילמדו זה מזה ולא חיישינן שיטעו, זה א"ח
זה סולל ומזי' בידם מחזורים ותפלות (מרדכי בתפלת יומא): בר"ה השנה וי"כ נסגו שלא
להפסיד חזן אלא המקובל לכל הקהל והוא הדין לכל שאר חפניות כדלמד במס' חפניות
לא מוקמינן אלא זקן ורגלי ומרוצה לפס (תשובת מהר"ם) וכל המתפלל שלא ברשות אלא
ממחה אלוהים ואלות אין עונין חמון אחריי שנאמר ובוטע בדרך וגו': ש"ן שאינו מוסיף אחד מן
הקבל אפילו הפאחרים לא ילאו (מהרי"ט). כהן בר"ה חלילה ליחיד כל דהוא למחות בלי טעם
טוב אך יקע דבריו לפני סוכי הפיר אס' ויכו דבריו נראה שראוי למחות פיהם כו' (הגהות
זרכ"ר). וכן תשובת בר"ה אור זוטא) ונהגו שאין מתפלל אלא מי ששני אשה דומת דבין גדול
דלמחר רבותיו ז"ל שצריך שיסא לו אשה לשמרו מן החשא (מאורח חיים) ולא קאי איומי
דסליחות: בספר רבינו בחיי פ' נשא כתב בשם ר"י הזקן בעל החוספה שאין כהן נושא כפיו
אח"כ נאוי: (קד) והם שני שמות משם של פ"נ (רש"י פרק לולב ופרצה במסנה). וי"ל שהשלישין
בתפס קמץ כי בחיך משמע אדם שלפין. וגם אין לומר כי כל הרשעה אלא וכל הרשעה ולא כי

הזכרון הזה זכרון תרועה מקרא קודש). יעלה ויבא את יום הזכרון הזה. (בשבת אומר גם את יום השבת הזה). מלוך על העולם ואין צריך לוטר כל. וחזתם מקדש (השבת) ישראל ויום הזכרון: רצה מורים עד לעולם ועד. (קה) וכתוב לחיים. שלום רב עד בשלומך בספר חיים וכו' וחזתם עושה השלום. כי עושה בנימטריא (קו) ספריא'ל וכן השלום. ובשבת אומר ויכלו ובמגן אבות אומר המלך הקדוש במקום האל הקדוש (וכן ב"כ שחל בשבת) וחזתם בשל שבת ולא בהזכרון ולא בצום הנפירים וכן בכל י"ט אין חותמים בהזמנים כדפרשתי לעיל ב' דפסח. ואין אומר במה מדליקין בשבת. ואם שכח זכרנו ומי כמון וכתוב בספר מסיק בא"ח ובמדרכי שאין מחזירין אותו אבל (קז) המלך הקדוש והמלך המשפט אם שכח מחזירין אותו לפי שהם כתובים בתלמוד. שכח המלך הקדוש חוזר לראש. שכח המלך המשפט חוזר להשיבה ואם עקר רגליו חוזר לראש. ומקדשין על חכום בב"ה ובביתו בורא פרי הגפן. (קה) אשר בחר בנו ותתן לנו כו' כמו בתפלה ואין אומר ומועדי קדשך אלא אומר (קה) ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה יי' מלך על כל הארץ קדש (השבת) ישראל ויום הזכרון: שהחיינו. (קי) וכן בליל שני: ביום ר"ה משכים שליח צבור ומתחיל המלך יושב כו'. ואומר בפי' שרים חתרוםם תתברך

הגהות

וגם אין לומר מהרה וגם אין לומר דנכך. פלכנו חלל ודנכך אמת וקיים שנא' לעולם ה' דנכך ננכ בשמים: (קה) אין לומר טובים וכן בנספר חיים. כ"כ מהר"ק בשם מהר"ם. וכן כ"ל עיקר דלא וכתוב לא יהיו בו רק ה' חיות (רוקח) רק בנפילה אומר טובים ולא מחסרים כל. ובנספר ששה פשר חיות נגד פן חיים היא למחזיקים בה היא בנתי' ששה פשר. חלל הא"ח כתב ש"ל וכתוב לחיים טובים. הרשעה דחירק (מהר"ק): כעשן ככ"ף. ואין לומר מהרה על כל מעשך וא"א את יום חג ברה"י כי לא מצינו במורה נבוכה חג ומה שכתוב בתהלים בנסה ליום חגנו לא ילפין מדברי קבלה: א"א והשלינו ברה"י כי דוקא בג' רגלים שעלו וסבירו בבורים ומעשרות כדכתיב ג' פעמים וסמן לו כנכרת יי' אלהיו וגו' ובר"ה לא שייך הא (מדרכי ברה"י): (קו) המשחק השמן ומלמד זכות לישראל: (קז) ובלוזה חיים קי"ח כתב אחי הר"ר יחיאל כו' משמע שם שאל שכתב לומר המלך המשפט חינו חוזר כי דוקא להם שהיו חומרים האל המשפט קאמר תלמודא דחוזר חלל אלו שרגליו לומר כל ימות השנה מלך אלהב דקדק ומשפט חינו חוזר כי מה הפרש בין המלך המשפט למלך אלהב דקדק ומשפט. והרא"ש סכים ג"כ לזה. וכן משמע מלשון אורח חיים בהלכות ר"ה מלשון הגמרא כל השנה כולם האל הקדוש האל אלהב דקדק ומשפט דוק היפך בנספרים ישנים ובמדרכי ספ"ק דברכות וכן בסמ"ק כתב פשה וחכם אלהב דקדק ומשפט חוזר ולא הזכיר בדבריו פשה וחכם מלך אלהב דקדק ומשפט: (קה) במחומה הדשן מסיק דנקידוש דר"ה אשילו חל בחול י"ז זכרון תרועה משום דבליה מקדשין וליה לאו זמן תרועה ואפ"ג דליתו פסעם של עיקר מ"מ כדי לפשר בין הדעות טוב לחלק כך: (קה) אחריו בנגדה כשספריה ברא מדת רחמים אמרה לפניו רבנ"ש למה ברחמי שפרי א"א שלא תדן את העולם צמדה"ה הואיל וזו היא הישר א"ל הקב"ה לא חזון את העולם ואלך לכן אנו מבקשים מהש"י שיקיים אותו דבר: עוד בנגדה כשספרה ארס ברחבו ואלך מען הדעה שמה שהיו המלאכים חומרים מאחר שאלך מן הפך מהם וכוונתו לו וזהו שהוא אומר וישמחו את קול יי' אלהים אלו המלאכים מחלוקת מה הלך אחר לכן הקב"ה לרוח היום הרחיבו לו היום שמינס יודעים חיים יום אמרתי יום של אלף שנה ומת שבעים שנה קודם לאלף ואותם הניח לדורות שנא' ימי שנותינו בהם שבעים שנה וא"ל הקב"ה ראה שרחמי פליך וסרחתי ימין כך אני ארחם על בניך לדורות נעת הזאת וזה ה"ס ברה"ה ומד לו הקב"ה שלעולם ימחול לבניו נעת הזאת לכן חומרים ודנכך אמת וקיים לפד: (קי) ונהגים לחול בליל ר"ה ראש של חלל זכר לפקידה וגם לסימן טוב אולכין דנש ומיני מתוקה

מנהג של ראש השנה

תחברך תתקדש תתהלל ונרמז בהם רבקה : ואומר קריש בגנון של שבת . ואין
אומר זולת בר"ה וי"ב לפי שהן ימי הדין ומזכירין כל מעשה בראשית ומדת הרחמים
באמת ותיצב תקנו (קול) ו' פעמים אמת שנרמזים בבראשית עד ויכלו כנון בר"א
אלהים א"ת ויברא אלהים א"ת בר"א אלהים לעשות וכן ב' הימים לכן (קיד) אין
להפסיק ביניהם בזולת . עוד טעם אחר שאין אומרים זולת הלל וחי וקיים (קיד) ואל
נא בר"ה וי"ב לפי שספרי מתים ומפרי חיים פתוחים ותרדים מפני אימת הדין . אבל
אומרים והחיות ישוררו כמו והאופנים . וקורין קריאת שמע בזמנה ומחפליין כמו
בערבית רק ברכת כהנים במקום שלום רב וש"ץ חוזר התפלה (קיד) ומציא מי
שאינו בקי : ביום הדין פותחין הארון קודם אדירי איזמה עד הסילוק (ואומרים למוסר
אסוסה טלולה גשומה אם שחונה ועולין לדוכן ואין אומר ותערב) : (קסו) א"ם כל
שטרי חובתניו בחירק : קריש שלם . אין כמוך : ומציאין ב' ספרי תורות וקורין
בפרשת וירא סן וי' פקד את שרה עד ימים רבים ה' גברי : כהן אותו אלהים .
לוי זרע . ישראל מצרים . ד' ברים . ה' רבים : בשבת מסיפים שנים . אחו ביום
הנמל את יצחק . שני באשר הוא שם . ובספר תורה שנייה קורין בפרשת בפרש'
פינחס בחדש השביעי עד אשה לוי' ומפזיר איש אחד מן הרמתיים ואומר על התורה
כו' ועל יום הזכרון הזה (שבתות לקדושה ולגנוחה) ואין אומר לששון ולשמחה ואומ'
ודברך אמת כו' כרלעיל בקידוש : (קסז) ועומר ההוקע ומברך (קיד) לשמוע קול
שופר

הגהות

מתיקם לשנה טובה ומתוקה . ואומר אדם לחצירו תכתב לשנה טובה . ומנוס לרחוץ ולספר טרב
ר"ה וכן לשמוח ולהרצות מזה בר"ה ולאכול ולשחות ממתיקים ואין להסתנות בו כלל
ק"ו בשנה תשובה (הכל מאורח חיים) . חסון האוכלי' לא יאכלו כל שנים למען לא יקילו ראשם :
ומה שאוכלים הראש כדי שיהי' לראש ולא לזנב . ומפזילין את הראש בדגש (כה"ה מאור זרוע) :
ואין לאכול מיני מתקין בלא ברכה אף כי אכל בחור הספודה אחר ברכת המזון (אגודה) : ובתשובה
הגאונים מנהג ללכול מתקין ואין צוה משום ניהוש (מרדכי ריש יומא) : במרדכי במסכת ר"ה
מביא מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים סמך לזה לאסור להסתנות בר"ה : בשמירת בקרבנות
א"ל ובדלאי חדשים : (קיא) כנגד ו' אלפים שפולים שומד לכן אין מפסיקין בר"ה שנסן
עיקר קיום העולם . ופוד שצ"ה נברא העולם דהא נאמר בו זה היום מחילת מפעלך . וקשה
דכל הפעמים האלו דוקא לאותן מדינות שנוהגין לומר אחת וי"ב בקיבור אבל לדין לא שייך
האי שפמא ויאמר מהר"י שחקנו אחת וי"ב עד גאל ישראל כנגד מלכות ובר"ה וי"ב אומר
מלכות לכן אין שייך להפסיק בהן : (קיד) וי"א שהווי"ן שבאמת וי"ב הם כנגד ו' קפרי' האמורי'
באחרי מות וכפר בסדו לכפר פליו לכן אין להפסיק : (קיד) כל זמן שישראל כשרים כתיב
צכן אל חי בקרבכם כו' (ויקח) : (קיד) באהבה גבי' י"ה והוא השם שבו נברא העולם שנאמר כי
ציה יי' צור עולמים ובר"ה נברא העולם לכן אנו אומרים בר"ה מסוד חכמים כו' אחר באהבה
מה שאין כן בשאר י"ם : (קסו) אבינו מלכנו חסאנו לפיכך ציה' ציה' עקיבא צין יוסף יס"ד
ז"ה ויסד י"ה א"מ כנגד ש"ם . א"מ חנונו נגד חונן הדעת החזירנו בתשובה נגד הניס בתשובה
סלה ומחל נגד סלה . כחצנו בספר גאולה נגד גואל ישראל . שלח רפואה נגד רפאנו . חדש
פלנו נגד ברך פלנו . הרס קרן נגד תקע בשופר . בבל מפלנו נגד והסר ממנו יגון ואלהס .
כלה כל צר נגד שובר אצבעים . מחוק ברחמיך נגד יהנו רחמיך . הצמח נגד מפלית קרן יצועה הרס
קרן משיחך נגד וקרנו תרום וכו' קרן ישועה . שמע קולנו נגד שמע קולנו : כשהזנו עומד להסתפל
אומר יהי רצון לפניך יי' אלהי ואלהי אבותי שחתי לי קול נעים וערב וחזק שנאמר ויהי קול השופר
הולך וחזק מאוד משה ידבר והאלהים יענו בקול ואחפול היום בקול רם ונעים וערב ואל יחר
גבוני ואל יאלה רוחי וכחי : (קסז) דילפיין לכם לכם מעומר דכתיב גבי' שומר וספרתם לכם
וכתיב הכא יום תרועה יהיה לכם מה לקלן מעומר אף כהן מעומר . אם העמיד רגלו על סכסל קצין
אין להעמיד בחזק אלא בפנין זה דלף אף יתפל הספסל מתחתיו אינו נוטל ואם לאו פסול : (קיד) ואינו
מנכר